

Zuiderlingen

Ad van Iterson

bron

Ad van Iterson, *Zuiderlingen*. L.J. Veen, Amsterdam / Antwerpen 1998

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/iter001zuid01_01/colofon.php

© 2013 dbnl / Ad van Iterson

‘Ook al kijken de mensen over me heen, ze moeten niet denken dat ik overzichtelijk ben.’

FRITZ HEIDEGGER, bankemployé en carnavalsredenaar te Meßkirch

Elvis in Vroenhoven

Ik voel me alsof ik door een houten molen ben gehaald. Gistermiddag zijn we naar het spelershome van Rapid geweest. Daar werd een prinsje uitgeroepen: Prins Raoul de Tweede, de jongste van Sjó en Peter op het Old Hickoryplein. Raoulke. Ik heb dat ventje nog zien spartelen op de commode, schreeuwend als een varken, want wat vonden we in zijn luijer? Modder in de goal!

En nu al prinsje! Ik zeg tegen die van mij: ‘Als jij nog ergens prins carnaval wil worden, bij een voetbalclub of bij de verkenners, moet je opschieten.’ Maar je kent die van mij. Je kan honderd keer tegen hem zeggen: ‘Spoed je een uur! De bus komt zo,’ en dan zit hij nóg op het huisje, met de gazet op zijn knieën.

Niet dat ik gisteren te veel heb gedronken. ik ben altijd maar soldatenzet: dóén alsof, want voor echt zat heb je te weinig duiten. Ik amuseer me uit mezelf. Ik hou het bij zeven up. Of ik vraag een reep chocola als iemand een rondje geeft. Zitten we in de bus naar huis, heb ik vijf repen puur, drie repen melk en anderhalve reep pistache in mijn kalbas. En dan is die van mij voor te verrekken!

We can't go on together with suspicious minds... Je weet dat we in de jaren zeventig altijd in België op stap gingen als het in Maastricht afgelopen was.

Om negen uur begonnen we. Eerst naar De Tribunal - als je tenminste binnenkwam. Het was de tijd van 'Yes sir I can boogie' door die twee Spaanse troelebellen met die ronde buikjes, en van 'It's a heartache' van Bonnie Tyler en van Boney M natuurlijk. Stamp- en stampvol was het in die tent. Je moest op de biljart kruipen om asem te krijgen.

Ra ra Rasputin, lover of the Russian queen!

Om twee uur gingen we vervolgens bij Rika - die toen nog minder Nederlands sprak dan nu - gingen we bij Rika een grote portie friet met dubbel saus en mayonaise halen, want ze rekende voor alles hetzelfde bedrag. 'Ién gulden, mevrouw!' 'Ja maar ik heb ook een bamiblok besteld!' 'Twie gulden, mevrouw! Niet vergeten betalen! U ook niet mooie meneer!'

En dan hopen op een lift naar Vroenhoven, wat altijd meteen lukte. Ze reden in colonne de Tongersestraat op, allemaal richting grens. Je hoefde maar in te stappen. Net een Italiaanse film. Op de achterbank op je lauweren rusten. En als er eentje aan je knie kwam, dacht je maar: Voelen is vies, vies voelen is lekker.

Waar gaan we het eerst naartoe? Dat was de vraag als we eindelijk in Vroenhoven een parkeerplaats op de kiezel hadden gevonden. Naar de Pergola, de Reserve of de Kwien? Ik voor mij gaf de voorkeur aan de Pergola, omdat ze zich daar minder vaak borstelden, de Italianen en de Ambonezen en de boeren en ook de Maastrichtenaren - want die waren er evenmin te bescheten

voor, moet ik gans eerlijk toegeven.

Het werd inderdaad de Pergola. Maar ik had het gordijn nog niet opzij gedaan of ik merkte dat er wat was. Een rare, dode sfeer. Iedereen zat aan de kant, met zo'n lange waffel. Alsof iemand op de dansvloer een beslag had gekregen en met de ziekenwagen was weggehaald.

Die avond heb ik die van mij leren kennen. Hij liep op me af en vroeg of ik wou dansen. Ik zei: 'Ik hoor nochtans geen muziek.' Kwám, kwám, hij had een mooi nummer aangevraagd; ze waren het aan het zoeken. Het werd 'In the ghetto'. Ik zeg: 'Elvis Presley? Ben jij soms een ouderwetse?' Hij kneep in mijn hand. Nee, hij trok mijn hand omhoog, een beetje streng, alsof ik mijn voeten niet goed zette, en toen kneep hij erin. Ik zeg: 'Wat? Hoe meen je?' Maar hij gaf geen antwoord. Hij zong alleen maar: *'and his mama cried...'*

En toen zei de diskjockey wat er was gebeurd: Elvis Presley was vandaag gestorven.

Het was de laatste keer dat ik in Vroenhoven ben uitgeweest. Een maand later gingen we in ondertrouw. En op 16 oktober om elf uur 's morgens stonden we in de Heilige Antonius van Padua voor het altaar. Koning, keizer, admiraal - poppen kennen ze allemaal! Met Pasen hadden we al een kindje. En toen Jim een kleuterkindje was, kregen we er nog eentje bij: Daisy, die nu bij de politie werkt.

Ik weet niet of je vaak naar de televisie kijkt, maar als ik zo'n Amerikaanse serie zie, zie ik Vroenhoven. Zo'n lange brede straat, met discotheken aan beidskanten, en kleinere tentjes om wat te eten. Auto's die een parkeerplaats zoeken. De portieren gaan open: jong

manslui, jong vrouwslui. Oogjes geven. Lachen. Naar elkaar roepen. Zie ze eens dansen, zie ze eens sjansen!

Ra ra Rasputin, Russia's greatest love machine!

Wij komen dus niet meer in Vroenhoven. Verder dan Wolder ga ik niet. Laatst waren we in de kantine van Leonidas, want daar werd ook een prinsje uitgeroepen. Toen zijn we doorgegaan in de Tietenbar. Van achter het raam kon ik zowat de grenspaal in het lantaarnlicht zien blinken.

Die van mij had wat in de gaten. Hij zegt: ‘Tielke, zouden we eens het Belgische oplopen? Het regent wel, maar het is popjesregen. Dat geeft een mooi gezicht in de waterpoelen.’ Ik voelde opeens een rare, akelige siddering, alsof de duivel mij op de rug sprong en zijn paardenpoten om mijn middel sloeg en lachend zijn solferasem in mijn gezicht blies.

Ik sla vanbinnen een kruis en zeg: ‘Alsjeblieft nee, laten we de bus terug nemen. Om twaalf over het uur vertrekt er één bij de kerk.’

We gaan elke zaterdag en zondag eropuit, weer of geen weer. Om elf uur 's morgens de bus in, we hebben toch een abonnement. Kermissen, rommelmarkten, straattango, de Ridderwielerronde, de Hazendansfeesten, de Lambertusbronk, het inhalen van de prins, aanstaande zondag. Je zal ons altijd en overal treffen en dan drinken we er één.

Maar niet in België! Niet de grens over! Die tijd ligt achter ons.

Ik draai wel zijn platen. Ik heb ook veel van hem op

cd, ondertussen. Gisteren, bij Rapid, werd 'I remember Elvis Presley' gedraaid, van die Hollander, je weet wel, die zich Danny Mirror noemt. Ik zat alleen aan de bar, want die van mij was naar achteren. Er kwam een vent naast me staan. Niet oneven om te zien, moet ik zeggen; een lange met zwarte haren en ogen die tot in je ziel kijken. En die lange zegt: 'Ik ben al twee keer naar Graceland geweest.'

Ik zeg: 'Zo.'

'In Memphis, Tennessee,' zegt hij.

Ik zeg: 'O,' en denk: Die meent zeker dat ik achterlijk ben.

'Wist jij dat de King groen karpert tegen de plafond had plakken?' ging hij verder. 'En dat hij een speciaal huis had gebouwd voor zijn gouden platen en andere trofeeën?' En toen kwam die lange met zijn troef: hij stond in internetverbinding met Graceland. Thuis, op zijn eigen computer, kon hij zó bij Elvis Presley naar binnen kijken! Of ik interesse had om eens over zijn schouder mee te kijken?

Ik zeg: 'Wie weet,' maar denk: Jij kan mij gehouthakkerd worden! Ik naar jouw barak toe? Nee, nee, die dorpel steek ik niet over! Dat doe ik die van mij niet aan.

Het feest van de Kop

Eugène Schenk is de enige medewerker van de Universiteit Maastricht die zijn werk op zijn sloffen doet. Letterlijk, dan. Zodra hij op zijn werkkamer arriveert, verruilt Schenk zijn zware bruine herenschoenen voor zijn vederlichte blauwe instappers. Deze bordeelsluiers vormen al elf jaar een inspirerend gespreksonderwerp aan de Faculteit der Economische Wetenschappen en Bedrijfskunde.

‘Je hoort hem niet aankomen, hè, dat is het.’

‘Dan heeft hij ook nog de rare gewoonte om rakelings langs de muur te lopen, zodat je hem ook niet ziet aankomen.’

Ter informatie: de gangen van de economische faculteit - om precies te zijn: de vleugel die naar de stadsomwalling loopt - vertonen een lichte kromming. Daardoor kan een wandsluiper als Eugène Schenk opeens voor je neus opdagen.

‘Maestro,’ begroet Schenk mij altijd met sonore stem. ‘Vijf uur bij Fieneke?’

Zijn onvoorziene en ongehoorde verschijning be-

neemt mij altijd de adem. Ja, eveneens letterlijk. Alvorens ik weer lucht heb, is hij al tien meter verder geschuifeld.

‘Goed! Vijf uur bij Fieneke!’ val ik bij, waarop Schenk steevast een onnavolgbaar gebaar maakt met zijn armen, hoofd, nek, hele fysiek. ‘Ja,’ zegt dat gebaar, ‘om vijf uur bij Fieneke: dát zou mooi zijn! Maar ja, wat wil den arbeider? Hard werken en niks verdienen!’

Iedere keer opnieuw laat ik me bewegen tot een halfgeamuseerd, half-geïrriteerd: ‘Wat wil je nou zeggen, Eugène? Ga je wél of ga je niét naar Fieneke?’ Antwoord krijg je niet. Dus loop je om vijf uur naar d'Ouwe Klok, en dan zit hij er, aan het hoofd van de bar, met zijn arm breed over het buffet, en soms een pijp in zijn mond: de eerste klant van de dag.

‘Waar was je nou?’ zegt hij, alsof we hadden afgesproken samen vanaf de faculteit koers te zetten naar de tapkast. ‘Fieneke, schud nog eens in voor deze geleerde heer.’ Hij kijkt de waardin aan. En dan - twijfelt hij of hij wel voldoende café-enthousiasme heeft betuigd? - roept hij nog een keer hard: ‘Fieneke!’

‘Ik ren al, Kop!’

O, gaat dit verhaal over Kop? Zeg dat dan! Zo zal de oprechte Maastrichtenaar nu reageren. Eugène Schenk kennen wij niet, maar Kop...

Op de faculteit gebruikt niemand deze bondige bijnaam, daarbuiten iedereen. ‘Kop’ verwijst naar het hoofd van Eugène Schenk *as a young man*. Dat hoofd is een tijdlang in verband gewikkeld geweest. Als gevolg van een letsel, schijnt het. Er is iets op hem gevallen of

zo. Voor Kop is het geen issue meer.

Hij peinst over zaken van een andere magnitude. Het fortuin van ons koningshuis, bijvoorbeeld. Kop Schenk is republikein. Uit protest tegen de Oranjedwingelandij gaat hij op Koninginnedag ostentatief aan het raam in zijn favoriete café in Visé zitten, zwaaiend als een vorst naar alle Maastrichtenaren die toevallig langskomen.

Omdat Kop vóór aansluiting van Maastricht bij België is, heeft een wijsneus hem een keer voorgehouden dat dit land eveneens een monarchie is. ‘Eén van ons,’ antwoordde Kop, ‘is alleen republikein in Holland.’

Dolce Paola - dat is van een andere categorie dan troeleke Irene. En Visé en Verviers zijn duizendmaal méér stad dan Hoorn en Haarlem. En Luik is een metropool waartegen het dorp aan de Amstel en het IJ volledig in het niet valt. Luik: la cité ardente, hè, de vurige stede. De stad waar ze onze eigen bisschop Lambertus hebben afgemaakt en in de Maas gesodemierd, zodat hij, ocharm, in Sint-Pieter aanspoelde, bijna thuis. Het is een kreng, Luik, een astrante. Maar het is en blijft onze grote zuster.

Luik is de hoofdstad van Schenks gedroomde imperium, dat zich uitstrekt tussen Maastricht en Givet, Stavelot en Mons, met een corridor naar Blankenberge, waar wij allemaal een rodenbach drinken. Het is het land van de fabriekshallen, de *spinning jennies*, de hoogovens, de steenbergen en de arbeiderscités.

Kop Schenk verzorgt rondleidingen in zijn land. Als zijn vakgroep Kwantitatieve Economie iets te vieren heeft, wordt iemand naar Schenks zolderkamertje gestuurd, op de vierde verdieping van het faculteitsge-

bouw - een *no-go area* voor mensen die niet in priemgetallen spreken.

‘Een rondleiding ergens in België?’ zegt Schenk, opkijkend van zijn meterslange computeruitdraaien en wrijvend over zijn anderhalvedagstoppels. ‘Ik dacht zo aan de Cristallerie de Vonêche.’

Val Saint-Lambert, le Grand-Hornu, Mariemont, Bois-du-Luc - er is geen vroeg-industrieel complex waarvan Kop Schenk niet alle hoeken en gaten kent. Hij weet er van alle menselijke drama's en alle technische details. En hij kan er meeslepend over vertellen - tot verrassing van zijn collega's, want op de faculteit blinkt hij niet uit door spraakzaamheid. Van het universitairpolitieke vertoog houdt hij zich volledig afzijdig. Functies in besturen, raden of commissies zijn niet aan hem besteed. Al was het maar omdat hij niet weet waar de afkortingen voor staan.

Toen hij al drie jaar in dienst was, maakte hij voor het eerst op een vakgroepvergadering gebruik van de rondvraag. Die letters ‘KE’ - die hij op alle papieren zag staan, wat betekenden die eigenlijk?

‘Kwantitatieve economie,’ antwoordde de voorzitter, ‘de vakgroep waarvan jij een kleurrijk lid bent.’ Hij hield Schenks vraag voor een vrolijke provocatie en wilde zich niet laten kennen. Maar hij wist niet snedig te reageren, zoals bijna niemand aan de faculteit dat ooit lukt in reactie op Schenk.

Toen Kop Schenk vijftig werd, staken zijn talrijke Maastrichtse vrienden de hoofden bij elkaar. Kop ziet Abraham. Deze ontmoeting tussen twee titanen mocht niet onopgemerkt voorbijgaan. Kop moest een memora-

bele dag worden bezorgd. Een surprisedag in zijn geliefde Luik, dat was natuurlijk het mooiste.

Op de grote dag werd Kop verleid op de trein te stappen: architect Vandenhove - de Luikse vernieuwer van de Maaslandse architectuur - zou een interessante lezing geven. In Eijsden stapte Kops huisarts in, verkleed als conducteur. Eugène Schenk herkende hem wel, maar zag in diens vermomming geen aanleiding tot verwondering. Een andere baan zeker - gezond, afwisseling van spijs doet eten. Maar op station Guillemins, waar hij door weer andere vrienden - verkleed als politieagenten met hond - werd gearresteerd op verdenking van hasjbezit, werd het hem goed duidelijk: ze hadden iets heel bijzonders voor hem gedaan. De rest van de dag bracht hij door met emotionele vliezen op zijn ogen. Hij schuifelde, stom ja knikkend, van het ene voor hem opgezette spektakel naar het andere, met als hoogtepunt een friet-met-boelettes-diner in café Lequet op de Quai sur Meuse, waar zijn vrienden het Belgische volkslied ten gehore brachten - tot ontsteltenis van de stamgasten. 'Maar Georges, is dat de Brabançonne die men daar hoort? Het is niet mogelijk: deze vreemdelingen spelen de Brabançonne!'

Later hebben ze Kop gevraagd of hij ook de affiches had gezien. Welke affiches? Maar, Kop toch! De hele stad was volgehangen met affiches met een foto van een jonge Kop Schenk, op het strand van Blankenberge, en als onderschrift:

LIÈGE, 20 JANVIER: FÊTE DE LA TÊTE

Het feest van de kop. Tot op de dag van vandaag zie ik Luikenaren het affiche, daar waar het niet is overgeplakt, met puilende ogen bestuderen. Onwetend dat 'la tête' hun ongekroonde koning is.

Wie Kop Schenk met carnaval wil zien, moet ergens in de binnenstad gaan staan en wachten tot 'Laat en Zaat' langskomt. 'Laat en Zaat', opgericht in 1968, behoort tot de beruchtste *zaate herremeniekes* (zatte harmonietjes). Alle regels worden aan de laars gelapt, drie dagen lang. Inschrijven voor de Grote Optocht op zondag of de Kinderoptocht op maandag? Maak het 'm! Inschrijven voor het *zaate-herremeniekeskonkoer* op dinsdag? Kus mijn kloten! Ze lopen overal dwars doorheen, in en uit de zitting, in en uit de optocht. Ja, zelfs in en uit de carnaval: op dinsdagmorgen trekken ze met alle voorhanden kakafonie de Vroom & Dreesmann in. Langs de horloges en tassen, roltrap op, rondje door de lunchroom, pilske aan de teek, kom op jongens, weer de straat op.

Welk instrument Kop Schenk bespeelt? Kop Schenk bespeelt geen instrument. Kop Schenk loopt mee als lid van het bestuur.

Raki en leverworst

Maria is dood, om mee te beginnen.

Niet María, zoals ze in de rest van de wereld zouden zeggen, maar Mááária. Lieve Mááária uit de Kleine Looiersstraat is dood. We hebben het allemaal zien aankomen, al jaren, en toch schrikken we. Maria - schrijdende Maria met het licht wiebelende, porseleinbleke poppenhoofd - is uit het straatbeeld verdwenen. Dat doet pijn, dat went niet. Waarom zijn het altijd de charmante straatfiguren die verdwijnen, en de vervelende die overleven, de herriemakers en verongelijken? Dat vragen wij ons af, in de cafés van het Jekerkwartier.

Maria was aan de raki. Huisgenoot Betje had alle slijters in de binnenstad gesmeekt Maria geen jonge klare, els, gin, martini of wodka meer te verkopen, maar had buiten de Turk gerekend. En de Turk verkocht in zijn argeloosheid elke ochtend een fles raki aan die aantrekkelijke vrouw van rond de vijfenvijftig.

‘Jong, doe mij een flesje van dat doorzichtige spul, wil je, jong?’

Maria stak haar arm uit alsof ze de man over de toonbank heen wilde aaien, waarop deze - even gevlid als

geschrokken - naar de plank met raki en retsina schoot.

Het is deze zwaaralcoholische anijsdrank van de Bosporus die Maria de das heeft omgedaan. Vijfenviertig procent, wat wil je? En met geen druppel aangelengd! Als je de volgende ochtend een glas water drinkt, word je vanzelf weer zat. En altijd weer doen alsof er niks aan de hand is, die Maria, altijd weer de fles verstoppen in de struiken bij de eendenvijver en altijd weer smoesjes en honderd is geen één.

‘En honderd is geen één’ is de standaarduitdrukking van Betje, die niet uit Maastricht maar uit Herkenbosch komt. Ze haalt een foto met gekartelde rand uit een gewatteerde envelop. Kijk! Een gezelschap achter een lange drinktafel in een gewelfde kelder met schuin opgehangen affiches, schuin naar links en schuin naar rechts. Mensen van verschillende leeftijden en in uiteenlopende stemmingen. De één schaterend, de ander peinzend met de hand aan de kin. Die daar, in het midden, met die bril - ja die bril met dat zwaar, zwart montuur! - dat is hem.

Op de tafel, tussen de lege flessen wijn, ligt een jonge vrouw, met een Cilla Blackkapsel, één punt van het haar in haar mondhoek, en in een strakke minirok, de mollige knieën tegen elkaar. Ochgot nee, dat is Maria niet! En ook niet Betje zelf. Zij stonden niet op de foto. Zij waren frieten halen bij Jean in de Kapoenstraat. Hij had daar opeens zin in gekregen. ‘Wie gaat frieten halen?’ had hij geschreeuwd en wie het had gehoord, was hem daarin bijgevallen: ‘Ja, iemand moet frieten halen! En een kroketje erbij!’

Betje staat op en wijst naar een schilderijtje *à la ma-*

nière d'Utrillo, dat naast het raam hangt. Dat is van hem. 'Gezicht op Maastricht'. Een van de eerste werken die hij haar heeft gegeven. In ruil voor wat te drinken, een paar boterhammen, haar warme bed.

Ze praat met haar linkerhand aan haar keel, terwijl ze haar rechterarm om de drie seconden uitslaat, alsof ze wil zeggen: 'Dáár, dáár, daarachter is het gebeurd!' Maar het is híér gebeurd, midden in de stad.

Ze is in '62 aangekomen. Op een zondagochtend is ze naar het station van Roermond gefietst en heeft de sneltrein naar Maastricht genomen. Daar kan je goed dansen, had ze gehoord.

Zijn naam? Nic Kruts. Nic Kruts, de kunstschilder. Die bekende kunstenaar, die ook op Trajecta heeft gehangen. Heb ik toch zeker van gehoord? Wacht, een krantenknipsel. Hij heeft in *De Nieuwe Limburger* gestaan, toen hij bij Dejong-Bergers exposeerde. Pas op met uitvouwen, het is links en rechts ingescheurd.

'Betje? Heet jij Betje?' lachte hij toen hij haar in 't Knijpke tegen het lijf liep. 'Neenee, een muze kan niet Betje heten. Jij heet Liesbeth, net als Liesbeth List.'

Liesbeth was meteen verkocht. Ze had nog nooit een lieve man ontmoet en hij was nu een lieve man, nog liever dan ze had verwacht dat een lieve man zou zijn. Maar Nic had Maria. En omdat Maria voor Nic zorgde, kreeg Liesbeth een heel sterk gevoel om op háár beurt voor Maria te willen zorgen. Kon ik dat geloven, zo'n kronkel in je hoofd?

Binnen een maand woonden ze met z'n drieën op een verdieping Achter de Molens. Daar leefden ze de seizoenen. 's Zomers in badpak op het dak; 's winters met hun

handen aan de zijkanten van de haard. Een week vóór Kerstmis 1967 besloten Maria en Liesbeth voor Nic een echte Maastrichtse kerstleverworst te maken. Maria, die wist hoe dat moest, was in alle vroegte bij de slager darmen gaan halen en had ze vervolgens in een zinken emmer met water gezet. 's Middags begon ze: de lever werd schoongemaakt, de zwoerdjes uit het spek gesneden, het wittebrood in de melk te weken gezet. Samen met de speciale kruiden werd het vlees in de grote ketel opgezet. Bij de overburen, naast Le Petit Tanneur, had ze een molen geleend, met zo'n speciale tuitel om de darmen overheen te trekken. De eenmaal dichtgebonden worsten kookte Maria nog even na en tot slot werd er het strikje omheen gedaan. Ach, hoe Maria dat rode lintje om de leverworst strikte! Zo voorzichtig! Gewoon mooi om te zien!

Na afloop van de nachtmis in de Onze-Lieve-Vrouwekerk zouden ze Nic de leverworst voorzetten. Koffie erbij, kachel lekker hoog. Maar Nic was in de vooravond plotseling verdwenen. Zoals later bleek: naar Luik.

Ik weet toch dat ze in Luik na de nachtmis de cafés intrekken, om tot aan de morgen wijn en pékèt te drinken? En ik weet toch ook dat ze in die ene kerk, de Sint-nog-wat, daar bij die grote boulevard waar in oktober altijd de *foire* is, dat ze achter in die kerk in de kerstnacht een tapkast hebben staan? In dié kerk zat Nic Kruts.

Toen hij thuiskwam, op de morgen van Eerste Kerstdag, het luidde al voor de hoogmis in de Sint-Servaas, is het gebeurd. Toen is het gebeurd. Toen is Maria aan de drank geraakt. Nic was zat en uitgelaten, want hij had

met een herder uit een levende kerststal alle cafés van Outre-Meuse afgelopen. Hij, de herder en zijn schaap. Het schaap had ook gedronken. Maar toen legde Maria haar hand op zijn mond. En toen hij haar verwijt had aangehoord, over de leverworst die vergeefs op hem had gewacht, werd hij giftig.

Maria keele hem verbaasd aan. En daarop begon die gif zichzelf te vermenigvuldigen. Uit zijn gif bloeide nieuwe gif, alle kanten op, als laaiende koppen op een monster.

Op het eind was hij zó giftig dat hij ons beiden heeft gedwongen alles zelf op te eten, op onze nuchtere maag. En hij dreigde dat als we het niet deden, hij onze vingers in de vleesmolen zou stoppen en zou draaien en draaien en hij meende het.

Kunstenaars ménen wat ze zeggen, die zeggen niet zómaar wat. Bij kunstenaars komt alles uit hun wil. En daarom hebben we het maar gedaan, puur uit angst, alle worsten, één voor één, anderhalve kilo in totaal, het geweekte wittebrood niet meegewogen.

En nu is Maria dood, na jaren van rondlopen en drinken en de manslui het hoofd op hol brengen door haar elegante hand uit de zak van haar bontjas te trekken. Maria is dood en ik blijf alleen over. Maar als Nic Kruts nú naar me zou willen terugkomen, vergist hij zich genadig. Nooit meer! Dat hij maar in zijn boerderij in Frankrijk blijft zitten, met zijn nieuwe vrouw en zijn ouwe beesten. Want terugkomen, nee, daar hoeft hij niet aan te denken. Dat zou ik Maria - en Betje wijst van dáár, dáár, daarboven - nooit kunnen áándoën.

Het liriium

Van de winter hebben we oom Pierre begraven. De mensen zeiden altijd dat hij aan de drank zou sterven, maar de goden hebben het opnieuw anders beschikt: ze hebben mijn oom bedacht met een dood waaraan de kranten een vijfregelig berichtje wijdden.

Het was weer koud geweest op het kerkhof aan de Tongerse weg. Vijf graden onder nul en daarbij een gure februariwind, die over de velden van Vroenhoven kwam gewaaid. De vrouwen, dicht op elkaar, stonden schokkerig te beven; de mannen, die zich wat verder van het graf hadden opgesteld, stampten beurtelings met de linker- en de rechtersoet; uit alle neuzen kwamen ademwolken, die meteen door de wind werden meegenomen.

Maar bij zijn jongste schoondochter, Nelly van Bertje, die voor de koffietafel had gezorgd, was het heel behaaglijk. De vlammetjes van de gasgaard laaiden hoog en helderrood op; de grote kamer rook naar koffie, cognac en bloemen. Ik nam uit bescheidenheid plaats aan de hoek van de uitgeschoven tafel. Toen niemand keek, sloeg ik een cognacje achterover. Ik zette het glas terug

op het hagelwitte laken, keek alsof ik links van me iets had laten vallen en trok een vies gezicht.

‘Ze houdt zich wel op de achtergrond,’ hoorde ik tante Philomène zeggen. ‘Welke vrouw gaat nu op de begrafenis van haar eigen man in de keuken meehelpen broodjes smeren?’

‘Het is geen slechte vrouw,’ zei oom Frans, haar man, terwijl hij uit een van de glazen die midden op tafel stonden een sigaar pakte. ‘Absoluut niet. Ze heeft Pierre een tweede jeugd geschonken, dat vind ik echt. Ik zou ook opnieuw trouwen.’

‘Hij zou ook opnieuw trouwen,’ zei tante Philomène met een hoofdknik in de richting van oom Frans.

‘En nu is hij dood, die arme Pierre,’ zei de moeder van Nelly. ‘Maar we moeten maar zo denken: hij heeft in ieder geval niet geleden.’

‘Dat is ook weer zo,’ zei een man die ik niet kende.

‘Begrijp me goed, ik had hem best nog een paar jaar gegund,’ zei de moeder van Nelly weer.

‘Allicht,’ zei de man, ‘allicht. Maar als je tijd gekomen is, dan...’

‘Ik kan het nog niet geloven,’ zei Bertje plotseling. Hij had de hele tijd in een hoek van de kamer naar de figuren op het tapijt zitten staren, met zijn onderarmen op zijn knieën en een sigaret tussen zijn vingers. ‘Ik kan niet geloven dat pap dood is. “Wees voorzichtig met oversteken,” had ze hem nog nageroepen.’ Bertje wees met zijn sigaret naar de keuken. ‘En toch... want die vrachtwagenchauffeur had geen schuld, daar is geen twijfel over mogelijk. Die man ging op de stoeprand zitten huilen, zo erg vond hij het. Het is een gevaarlijk

punt, ik weet het... maar... maar had hij nu maar naar haar geluisterd, dan was het niet gebeurd!’

‘Bertje, jong, we hebben het te aanvaarden,’ zei zijn schoonmoeder. ‘Kom aan tafel zitten en pak een cognacje. Het leven gaat verder.’

‘Als je tijd is gekomen, dan is je tijd gekomen,’ zei de man die ik niet kende. ‘Dat hebben wij niet uit te maken; dat beslissen ze hierboven.’ Hij wees naar het plafond. Er steeg een instemmend gemompel op. In de stilte die hierna volgde, doezelde ik weg naar het begin van de jaren zestig.

Eufemismen konden me in grote verwarring brengen. ‘Die vent heeft het met dat arme meisje gedaan’, ‘hij heeft de hand aan zichzelf geslagen’, ‘ze is zo ziek dat ze niets meer bij zich kan houden’; bij zulke uitdrukkingen had ik de vreemdste voorstellingen.

Van oom Pierre zeiden ze: ‘Die man drinkt.’ Wat betekende dat? Iedereen dronk; ik ooh. Als je niet dronk, ging je zelfs dood. Ik kon me bij dat drinken van oom Pierre niets speciaals voorstellen; en dit joeg me nog meer angst aan dan de gruwelijkheden die ik voor me zag, als ik weer eens hoorde dat ze bij die en die vrouw ‘alles hadden moeten weghalen’.

Op een morgen stuurde mijn vader me naar hem toe om een Engelse sleutel te lenen. Ik durfde niet.

‘Je hoeft niet bang te zijn,’ zei hij. ‘Het is voor de rest geen kwaai man.’ Ver was het niet. Mijn neef Gerard, die schrijver bij de bouwvereniging was, had ervoor gezorgd dat beide gezinnen - dat van mijn vader en dat van oom Pierre - een woning in de nieuwe buurt had-

den gekregen. Via de brandgang was ik er in een paar minuten. De gordijnen waren nog dicht. Ik liep naar de voordeur, ging op mijn tenen staan en belde aan. Er gebeurde niets. Ik probeerde het nog een keer. Toen ook daarna niets gebeurde, ademde ik me moed in en liep naar de achtertuin. Met bonzend hart keek ik door de licht bewasemde ruit van de keukendeur. Hij zat aan tafel een stuk hoofdkaas in blokjes te snijden en met azijn te besprenkelen. Op een gegeven moment zag hij mij. Hij deed de deur open en zei:

‘Het spijt me, jong, we hebben geen oud papier - ach val om, ben jij het? Kom binnen, kom binnen.’

Die hartelijkheid kon ik niet goed rijmen met zijn uiterlijk, met zijn spitse, bruine gezicht en zijn knokige, trillende handen. Ik zei snel waarvoor ik was gekomen.

‘Een Engelse sleutel?’ zei oom Pierre. ‘Jazeker, jong, de nodige. Loop maar even mee naar het schuurtje.’ Hij bemerkte mijn aarzeling en zei met een knipoog: ‘Jij bent toch niet bang voor Pele? Zo'n grote vent als jij?’

‘Pele?’ riep ik uit. ‘De voetballer?’

Hij zakte een stukje door zijn knieën en begon schor te lachen.

‘Nee, niet de voetballer! Ik bedoel de beo. Mijn zoons hebben hem Pele genoemd, omdat het ook zo'n zwarte is. Snap je?’

‘Wat is dat, een beo?’ zei ik, nog allesbehalve gerustgesteld. Hij legde zijn knokige hand op mijn schouder en leidde me met een vaderlijk bedoeld ‘Kom nu maar’ naar achteren.

Ik had via speelkameraadjes al heel wat schuurtjes in

onze buurt vanbinnen gezien. Daar stond altijd hetzelfde: een wasmachine, een Solex, een kastonnen doos vol aanmaakhout, een stapel klamme, vergeelde nummers van *De Nieuwe Limburger*. De schuur van oom Pierre deed me haast tuimelen van verbazing. Ik zag met één oogopslag alles wat er te zien was. Links onder het raampje stond een vuurrode Royal Nord, met rood-witte sierkabels, een plakplaatje van een panter op de benzinetank en een wolvenstaart aan een achterop gemonteerde radioantenne; recht voor me hingen, allemaal tussen twee spijkertjes, honderden naar grootte gerangschikte sleutels, tangen en hamers; en rechts was dan de kooi met de beo erin.

Het zwarte beest, dat ons meteen begon uit te schelden, mocht over gebrek aan leefruimte niet klagen: de kooi nam de hele muur in beslag en was zeker anderhalve meter diep.

‘Ja, dat had je niet gedacht, hè?’ lachte mijn oom. ‘Die vogel kan werkelijk alles. Zijn naam noemen, tot drie tellen, de mensen nadoen - álles.’

‘Pele! Pele!’ zei Pele.

Oom Pierre ging voorzichtig op een krukje staan, nam een Engelse sleutel van de muur en zei dat ik altijd welkom was, als ik Pele weer eens wilde zien.

Ondanks dit bezoek was mijn angst voor mijn drinkende oom nog steeds groot; de aantrekkingskracht van zijn schuur was echter groter. Ik vroeg aan mijn vader of ik de sleutel mocht terugbrengen. ‘Als je goed uitkijkt bij de Bethlehemweg,’ zei hij, maar voegde er, toen ik het hek al had opengedaan, aan toe: ‘Wacht eens, ik dacht dat jij bang was voor oom Pierre?’

‘Ik bang?’ zei ik. ‘Pfû, helemaal niet’ - en rende de brandgang uit.

Ik belde aan. Er gebeurde weer niets. Ik liep naar de keukendeur en keek door de ruit. Geen levende ziel te bekennen. Ik wist dat tante Trees 's ochtends bij een oude vrouw in het Villapark werkte en dat Bertje, de enige ongetrouwde zoon, in de zomermaanden op de boerderij van Lacroix wat bijverdiende. Maar waar was oom Pierre?

‘Ik zou maar eens in Brand's Bierhuis gaan kijken!’ riep een voorbijfietsende man naar me. ‘Daar zit meneer tegenwoordig al in de vroege morgen.’ Het was Pauwels, de Suisse. Hij had me zo doen schrikken dat de sleutel uit mijn handen viel. Als een betrapte inbreker rende ik weg, richting Jerichoplein. Pas na een grillige omweg van minstens twee kilometer durfde ik onze brandgang weer in te gaan.

Kort na dit voorval kregen mijn ouders een brief van Smeets uit Stevensweert, met wie mijn vader samen op de Staatsmijn Maurits had gewerkt. De fanfare bestond vijftig jaar, schreef hij, en dat werd over een paar dagen in het dorp gevierd. Bij deze nodigden hij en zijn vrouw ons uit om het feest, dat van zaterdagochtend tot zondagavond duurde, bij te wonen.

Omdat we drie kwartier te vroeg op het station waren, gingen we aan de overkant iets drinken. Als we nu maar niet... maar jawel: mijn vader liep recht op Brand's Bierhuis af. Het café was vrijwel leeg. Alleen aan de bar zaten drie mannen te kaarten. Een van hen was oom Pierre.

‘Niet wijzen! Niets zeggen!’ fluisterde mijn moeder tegen mijn zus en mij, en tegen mijn vader: ‘Het is weer zover.’

‘Ik ben eens benieuwd wat ze zondag gaan maken tegen ADO,’ zei de man die links van oom Pierre zat.

‘ADO?’ zei de man rechts van hem. ‘Ze moeten helemaal niet tegen ADO, ze moeten tegen Sparta. Waar of niet, Pierre?’

‘Ik weet het niet,’ zei mijn oom. ‘Ik weet het niet.’

‘Wat weet je niet?’ zei de man rechts van hem weer. ‘Je weet wel hoe je de kaarten moet steken!’

‘Dat is niet waar,’ zei de kastelein. ‘Pierre speelt nooit vals.’

‘Hou jij je daarbuiten,’ zei de man links van oom Pierre. ‘Zorg liever dat je leert tappen. Of noem je dit soms een schuimkraag?’

‘Je weet wel hoe je de kaarten moet steken!’ herhaalde zijn rechterbuurman. Oom Pierre pakte zijn glas, stond op en liep naar het tafeltje bij het raam. Hij steunde zelfs even op mijn schouder toen hij langs ons kwam.

Op een avond een paar weken later kwam ik terug van het sportfondsenbad. Na de bocht bij de zinkwitfabriek wilde ik de Franciscus Romanusweg oversteken, toen opeens oom Pierre café Het Doolhof uit kwam. Dit keer herkende hij me wel.

‘Dag, jong,’ zei hij en nam zijn hoed af. ‘Het wordt al vroeg donker, hè? Waar ga je naar toe?’

‘Naar huis,’ zei ik zacht. Hij begon te lachen alsof ik een mop had verteld.

‘Daar kom ik net vandaan,’ zei hij. ‘Er was niemand.’

Ik heb geroepen, ik ben in alle kamers gaan kijken: geen mens te vinden. Ik loop de keuken in, ligt een papiertje op de tafel: “Ik ben kienen in Heugemerveld, warm het eten maar op.” Dat heb ik gedaan. Ja, wat wil de arbeider?’ Hij begon weer te lachen. ‘Kien!’ riep hij plotseling. ‘Rammelen met die zak!’

Van schrik had ik een stap achteruit gedaan.

‘Nee,’ zei hij, nu weer peinzend. ‘Nee, ik heb eerst Pele gevoerd. Zo moet ik het vertellen.’ Hij strekte zijn arm naar me uit. ‘En jij?’ zei hij, terwijl hij maar met moeite zijn evenwicht wist te bewaren. ‘Wanneer kom jij weer eens naar Pele kijken?’

‘Ik?’ zei ik. ‘Ja, ik kom kijken.’

‘Dat vind ik fijn,’ zei hij. ‘Heel fijn... Zo, en dan gaat Pierre nu eens kijken of er iets op de Markt te doen is.’

‘De Markt? Gaat hij nu ook al naar de cafés op de Markt?’ riep mijn moeder uit.

‘Daar heb ik hem toch eens op een avond gezien, weet je niet meer?’ zei mijn vader. ‘Ik liep langs 't Haantje en ineens komen twee kerels naar buiten met oom Pierre tussen zich in. “Naar Limmel?” zeiden ze. “Die kant uit.” En ze zetten hem zo in de goeie richting, met zijn gezicht naar de Nieuwe Maasbrug. “Pierre zuipt zich nog eens het liriium,” hoorde ik ze zeggen toen ze weer naar binnen gingen.’

Ondertussen was het me duidelijk geworden wat met ‘hij drinkt’ werd bedoeld. Maar wat was nu weer ‘zich het liriium drinken’? Het klonk zo ernstig, ik durfde het niet te vragen. 's Avonds dook ik onder de lakens en bad tot Onze Lieve Vrouw dat ze aan God de Vader

zou vragen of hij oom Pierre alstublieft niet met het liriem wilde straffen. Daarna droomde ik over mijn oom. Hij had bokshoorns op zijn loop en vliezen tussen zijn vingers en hij zat onder de gezwollen. Akelig grijnzend kwam hij op me af. Maar toen ik begon te schreeuwen, zei hij sussend: ‘Kalm maar, kalm maar.’

Het was mijn moeder.

Op Allerheiligen van dat jaar stierf mijn vader. Precies vijf weken later stierf ook zijn zuster, tante Trees.

Bertje kwam het vertellen. Ze was op Sint-Pieter gaan kienen en liep gearmd met haar vriendin terug naar de bushalte op de Luikerweg. Opeens kon ze geen stap meer verzetten. Ze greep naar haar borst en stamelde: ‘Mia, ik ben niet goed!’ Even later was ze niet meer.

‘Ze hebben al die jaren langs elkaar heen geleefd,’ hoorde ik op de begrafenis fluisteren. Toch stond oom Pierre hevig te schokken toen we ons op het kerkhof om de kist schaarden en kapelaan Van Geneugden zei dat een eenvoudige, gelovige vrouw was heengegaan.

Een volle week, zeven dagen lang, bleven Bertje en hij thuis zitten. Toen konden ze het blijkbaar niet meer uithouden: de eerste stapte op zijn Royal Nord en reed richting Wyckerveld, waar hij en zijn verloofde Nelly een flat aan het meubileren waren; de tweede zette voor de deur zijn hoed op en liep richting Brand's Bierhuis.

Rond half zeven belde hij bij ons aan.

‘Zijn jullie nog aan het eten? Want dan kom ik... dan ga ik weer,’ zei hij met de stem van iemand die zijn best doet niet dronken te klinken.

‘Kom binnen, Pierre,’ zei mijn moeder. ‘Ik maak een

pot koffie.’ Ze wist nu maar al te goed wat het betekende achter te blijven, zoals ze later altijd zei. Bovendien, zo voegde ze er dan aan toe, was het voor een man nog erger, want die kan zichzelf niet helpen.

Hij bleef niet lang. Hij praatte wat, hij lachte wat en hij huilde wat. Maar de volgende avond was hij er weer. En de avond daarna ook. Op de vierde avond deed hij mijn moeder een voorstel: samen met de trein naar Lourdes om daar voor mijn vader en tante Trees te bidden en tevens voor henzelf en allebei hun kinderen, dat niemand het aan het hart zou krijgen. ‘Lourdes?’ zei mijn moeder. ‘Maar Pierre, wie zou zoiets moeten betalen?’ Geld was geen probleem. Toen hij nog op de Céramique werkte, had hij elke week wat opzij gelegd.

‘Denk er maar eens over na, kind,’ zei hij toen hij de deur uitging.

Oom Pierres bezoeken bleven niet onopgemerkt. De buurt raakte aan het kibbelen. ‘De zeswekendienst is nog niet geweest, maar hij zit al achter zijn schoonzuster aan,’ hoorde ik mevrouw Heuberger uit de Galileastraat tegen de drogist zeggen.

‘Ach mevrouw, hoe komt u erbij?’ zei daarop een man, die achter in de Taborstraat woonde. ‘Die arme duivel bedoelt daar niets mee; die weet niet eens wat bijgedachten zijn.’

‘O nee?’ zei mevrouw Heuberger zonder om te kijken. ‘Het is toch een man?’

Toen oom Pierre op een avond ‘jeuk is erger dan pijn’ zei, viel er een stilte. Ik begreep niet wat hij daarmee bedoelde, maar voelde wel dat nu ook mijn moeder achterdochtig was geworden.

De volgende dag na het avondeten trok ze de jaloezieën dicht en verhuisden we naar boven, waar we gespannen wachtten tot hij het voortuintje kwam in lopen.

‘Daar komt hij!’ zei mijn moeder en we doken onder de vensterbank. Op het moment dat de bel ging, kneep ze altijd hard in mijn arm en fluisterde: ‘Sst’ - alsof ik het nooit zou begrijpen.

Hierdoor liet mijn oom zich echter allerm minst afschrikken. Hij bleef elke dag komen, belde drie, vier keer, ging aan de overkant van de straat staan roepen, liep met een verwonderd gezicht de brandgang in, en rammelde lange tijd aan de achterdeur.

Ik vond het wel spannend allemaal. Zo had ik me nu de oorlog voorgesteld: op je slaapkamer met ingehouden adem wachten tot het wapengekletter wegsterft.

Toch waren op een dag oom Pierres invasiepogingen verleden tijd. We gingen boven op de uitkijk zitten om te kijken of hij nu weer naar zijn eigen huis koerste. Nee, dat was niet zo. Volgens mijn moeder was het al zo ver met hem gekomen, dat hij van Brand's Bierhuis rechtstreeks doorging naar de Markt, de pimpelaar. Ik keek beduusd naar mijn nagels. Arme oom Pierre, waarom deed hij dat nou?

Vlak voor ik insliep, schoot ik overeind. Pele! Wie moest Pele nu te eten geven?

Toen ik de eerstvolgende zaterdagochtend door de ruit van de keukendeur naar binnen gluurde, stond oom Pierre met afhangende bretels aan het petroleumstel bloedworst te bakken. Ik ging aan tafel zitten. Hij wees met zijn vork (zo'n akelige vork met lange, kromme

tanden) naar een brochure, die naast zijn bord lag, en vroeg:

‘Zeg, jong, hebben jullie dit ding van de BB ook gekregen?’

Daar wist ik niks van.

‘We moeten weer blikjes vlees en groente en fruit gaan hamsteren en we moeten zandzakken tegen het keldergat leggen voor als de Russen met de atoombom gaan gooien,’ zei hij. ‘We krijgen wéér oorlog, met dat gesodemieter op Cuba, met die gekke Fidel. En wat doe je ertegen? Wat doe je ertegen?’

Hij schudde mismoedig van nee.

‘Die hoge heren...’ mompelde hij na een lange stilte.

‘Oom Pierre, zou ik vanaf nu Pele mogen voeren?’ zei ik snel. Zijn gezicht klaarde op.

‘Als je dat zou willen doen, jong,’ zei hij. ‘Mijn kop staat daar niet meer zo naar. Ik heb die kooi toentertijd voor die nozems van mij in elkaar getimmerd, maar nu zijn ze allemaal het huis uit en niemand heeft die arme Pele willen meenemen.’ Hij pakte een koperen potje uit de keukenkast, haalde er een briefje van tweeënhalft uit en stopte dat in mijn hand.

‘Hier,’ zei hij en kneep mijn hand dicht. ‘Koop hiervan maar een flinke zak vreten voor hem, dan ben je er meteen voorlopig van af.’ Hij bedacht zich, maakte mijn hand weer open en deed er een uit zijn broekzak opgediepte gulden bij. ‘En dit is voor jou,’ zei hij. ‘Om wat lekkers te kopen. Een spek of zo.’

‘Zoveel...?’ stamelde ik.

‘Waarom niet?’ mompelde hij voor zich uit. ‘We gaan toch allemaal...’ Hij maakte zijn zin niet af.

Ik bedankte hem en holde naar Flamingo op de Meerssener weg.

Ik vatte mijn taak zeer serieus op. Elke dag vulde ik Pele's bakje bij en gaf hem vers water uit de regenton. Meestal deed ik dit rond vieren, als ik uit school kwam. Oom Pierre, die dan al uren in Brand's Bierhuis zat, zag ik haast nooit meer.

Het schuurtje werd mijn geheime burcht en Pele mijn zwarte valk. Omdat hij helemaal uit het land van de Moren kwam, moest ik hem eerst de namen van onze bondgenoten leren, want anders zou hij tijdens de aanstaande veldslagen de verkeerde mensen in de nek pikken.

Zo zat ik weer eens op mijn krukje informatie te verstrekken.

‘Hé Pele, en dan is er natuurlijk nog Lancelot. Die is ook aan onze kant. Zeg het dan: Lan-ce-lot, Lan-ce-lot.’ De beo zat stuurs naar het gereedschap aan de muur te kijken, met zijn pootjes om zijn favoriete tak geklemd. ‘Zeg het dan: Lan-ce-lot.’

De wind rammelde aan de deur. Met een ruk draaide Pele zijn kop naar links, hij sloeg één keer zijn vleugels uit en gilte: ‘Ouwe gek! Ouwe gek!’

Achter me proestte iemand het uit. Ik keek hevig geschrokken om: het was oom Pierre, zo zat als een kanon. Hij zeeg helemaal achterover van het lachen, totdat zijn hoed viel. Hij raapte hem op, sloeg ertegen en werd ernstig.

‘Je hoeft niet te schrikken, jong,’ zei hij. ‘Ik ben het maar, de ouwe gek.’ Hij grijnsde, maar werd meteen

veer ernstig. ‘Zo, dus jij bent Pele een beetje gezelschap aan het houden?’

‘Ja, nou ja,’ zei ik zacht en haalde mijn schouders op.

Hij legde zijn trillende hand op mijn kruin en zei: ‘Dat is heel goed van je... heel goed.’

‘Ach,’ zei ik, stijf van angst.

‘Jawel, jawel,’ zei oom Pierre, terwijl hij zachtjes op mijn haren klopte. ‘Dat is heel goed van je... Je bent een goed jong.’

Dat laatste klonk bijzonder vreemd.

Ik hield het niet meer uit. Ik sprong op en wilde naar buiten rennen. De tranen liepen over zijn ingevallen wangen.

De volgende dag in alle vroegte zijn ze hem komen halen. De Indische vrouw van twee deuren verder had het gezien. Een ambulance was bij meneer Servaas voor de deur gestopt: een verpleger had aangebeld, na een kwartier kwam hij samen met meneer Servaas naar buiten en even later reed de ambulance weer weg. Dat was eigenlijk alles.

Op een avond hoorde ik Nelly van Bertje tegen mijn moeder zeggen: ‘Pap zien we voorlopig niet meer terug. Ze hebben hem in de dwangbuis gedaan. Het is geen slechte man, pap, maar je weet hoe het gaat: als hij niet kan drinken, wordt hij wild.’

Ik lag op het karpert te lezen, maar bij het woord ‘dwangbuis’ stakte ik. Ze hadden oom Pierre in een dwangbuis gedaan! Maar wat was een dwangbuis? Ooh dat durfde ik niet te vragen. Waarschijnlijk was het een uitvinding van een enge professor. Ja, dat moest het

zijn. En ik zag hem al liggen: van zijn enkels tot zijn hals in een ijzeren buis, waarheen allemaal elektrische spiraaldraden liepen.

‘Mam,’ zei ik zachtjes. ‘Mag ik wat eau de cologne? Ik geloof dat ik misselijk word.’

‘Dat is de leeftijd,’ zei mijn moeder tegen Nelly. ‘Als ze zo oud zijn, moeten ze haast elke week vergeven.’

Nadat ik had overgegeven, werd ik naar bed gebracht. ik viel meteen in slaap en werd pas wakker toen de klokken voor de hoogmis luidden. Het was zondag. Mijn moeder en ik gingen altijd naar de mis van half twaalf: die duurde minstens een kwartier korter dan de hoogmis. Toch leek er dit keer geen einde aan te komen. Vol ongeduld schuifelde ik ten slotte met de menigte mee naar het portaal. Na drie weesgegroetjes aan het graf van mijn vader zei ik tegen mijn moeder dat ik vast vooruitliep en zette het op een hollen. Ik móést naar Pele toe. Alsof ook hij wist van oom Pierres droevige lot.

‘Pete?’ zei ik toen ik de deur van het schuurtje opendeed. Geen antwoord, zoals gewoonlijk. ‘Pele, waar zit je?’

Hij zat niet op zijn favoriete tak, niet naast het spiegeltje en ook niet bij het voerbakje. Een klamme angst bekwam me. Ik keek de hele kooi door. Niets. Ik ging het gaas na. Nee, hij kon niet zijn ontsnapt.

‘Pele!’ riep ik wanhopig. Toen zag ik hem liggen.

Om de hele kooi was een decimeter hoge plint getimmerd: daar lag hij tegenaan. Zijn zwarte veren staken alle kanten uit en er klitte zand aan; maar zijn pootjes stonden haast fier omhoog.

Als ik voor een uitbarsting van een vulkaan had moe-

ten vluchten, was ik niet sneller weggerend. Stoep af, straat over, stoep op, brandgang door, achtertuin in - binnen twintig tellen was ik thuis. Mijn moeder kwam juist door de voordeur naarbinnen. Halverwege de gang viel ik haar huilend om de hals.

‘Mam, hij is dood!’

‘Wie? Wie is dood?’

‘Pele!’

‘O, de vogel,’ zei mijn moeder en slaakte een diepe zucht. ‘Maar mijn lieve jongen, dat is toch niet zo erg? Vogels gaan nu eenmaal vroeg dood, daar kan hij niks aan doen. Ik zal hem morgen wel begraven.’

‘Is wél erg,’ zei ik toen ik was uitgehuild. ‘Ik zou voor hem zorgen. Wat zal oom Pierre zeggen als hij terugkomt?’

Maar oom Pierre kwam niet terug.

Na maanden stilte rondom het huis zag ik opeens beweging in de achtertuin. Ik rende het blok om en sloop door de brandgang dichterbij. Het waren Bertje en Giel, zijn oudere broer. Ze droegen allebei een doos met gereedschap.

Kort daarna was een jong stel bezig het hoog opgeschoten onkruid in het voortuintje om te spitten. Aan de rand van de stoep lag een berg oude rommel op de vuilnisauto te wachten. Ik herkende er fragmenten van de vogelkooi tussen: een stuk opgerold gaas, een paar doormidden gebroken takken en, in een kartonnen doos met kleinere dingen, het spiegeltje.

De Indische vrouw die had gezien dat ze oom Pierre waren komen halen, is hem nog een keer tegengekomen in de Brusselsepoort, toen dat winkelcentrum pas geopend was. Hij liep samen met een vrouw achter zo'n ijzeren karretje naar het parkeerterrein.

We moesten de hartelijke groeten van meneer Servaas hebben. Hij kreeg altijd weer de stuipen van het lachen als hij eraan dacht dat ik meende dat met Pele de voetballer werd bedoeld. 'Stel je voor,' lachte hij, 'een neger in het schuurtje!' Maar hij mocht me graag, moest ze zeggen, want wie van dieren hield, hield ook van mensen. Ook mijn moeder moest ze de groeten doen. Hij had geen verwijten. Het was allemaal zijn schuld geweest.

Hij woonde nu op een flatje in Caberg, gezellig met z'n tweeën. Alles ging goed met hem. 'Dankzij haar,' zei hij, terwijl hij naar de vrouw naast hem keek, 'dankzij haar heb ik me verbeterd. Ik drink alleen nog maar Seven up.' Hij sloeg zijn arm om die vrouw heen en zei tegen haar: 'Seven up, dat is ook lekker, hè Fien?'

'We hebben elkaar geholpen,' zei die vrouw daarop.

Angst en vrees in 't Knijpke

Picture this: een uitzonderlijk heldere julinacht in Piemonte, de bergstreek ten noorden van Genua. Twee mannen - mannen van vrouwen, vaders van tieners - lopen driekwartdronken door het bos. In het gehucht Morbello hebben ze op de stoep voor het café gin-tonic gedronken. Nu zijn ze op weg naar het gehuurde landhuis, een halfuur gaans van de bewoonde wereld, waar hun naasten naar alle waarschijnlijkheid liggen te slapen.

Moore over Morbello... Het tafereel doet denken aan een schilderij van Enzo Cucchi, de 'Jonge Italiaan' die zoveel maan, bergen en mythologie in zijn werk doet. Maar zijn dat wel bergen daarginds? Of zijn het wolken die achter de bergkam omhoogklimmen? Zijn het de spreekwoordelijke donkere wolken die zich samenpakken?

Op dit golvende bospad is twee dagen geleden aan hun vrouwen een everzwijn verschenen. Zijn bronstige lach had hen de schrik van hun leven bezorgd. 'Maar dat was bij avondval,' zegt de ene man tegen de andere, 'midden in de nacht hoef je niet bang te zijn dat je zo'n

beest tegenkomt.' Toch is de andere man - en dat ben ik - er niet gerust op. Ik ben bevreesd. Mijn hart is naar mijn keel geklommen.

De eerste man is niet bang, maar wel angstig. Ha! Daar hebben we de klassieke tegenstelling uit de zielsleer weer: vrees versus angst. Vrees heeft een object, angst niet. Daarom wordt het laatste beschouwd als erger dan het eerste. Liever zenuwen dan zwaarmoedigheid, zegt de literatuur.

Een everzwijn komen we niet tegen. Alleen een stuk of vijftig glimwormpjes, wier zacht fosforescerend licht je zou willen liefkozen. De glimwormpjes blijken de voorboden van een eindeloze serie bliksemschichten, in de nanacht, die het landhuis en de bomen van het bos in lichterlaaie zet.

Lightning over Morbello... Mijn vrees is groot, maar ook meteen voorbij als de laatste roffelende donderslag is weggestorven.

Terug in Maastricht werd de angstige van de twee mannen, die Jules Dister heet, het middelpunt van een literaire matinee, geflankeerd door palmbomen en harmonicamuziek. Op uitnodiging van de Vereniging Literaire Activiteiten Maastricht - in één woord VLAM - had Jules een boekje geschreven: het jaarlijkse boekje waarmee deze VLAM lezend en schrijvend Maastricht verblijdt. Bij wijze van inleiding op de overhandiging van het eerste exemplaar werd de auteur geïnterviewd. Zo openhartig als hij in het Italiaanse glimwormenbos zijn levenssmart formuleerde, zo zwijgzaam reageerde hij op de vragen van de interviewster. Mijn vriend vertikte

het om de rol te spelen van de gefêteerde kunstenaar.

Een boekje publiceren is hem duidelijk een gruwel. Moet dat nou? Iedereen publiceert boekjes. Iedereen probeert krampachtig het hoofd boven het maaiveld uit te steken. Met als gevolg, wilde Jules Dister dan nog wel kwijt, dat dat hele maaiveld een kop hoger komt te liggen, waarna de kermis weer opnieuw moet beginnen.

En inderdaad, wie om zich heen keek, in het zaaltje boven café 't Knijpke, moest constateren dat maar weinigen geen boekje hadden gepubliceerd of een tentoonstelling ingericht. Zo waren er alleen al vier auteurs van de eerdere VLAM-boekjes, aan wie dan ook een extra woord van welkom werd gewijd, alsmede aan de vormgevers en illustratoren van deze boekjes.

Al deze mensen die minimaal één boekje hebben gepubliceerd of een tentoonstelling ingericht, wonen in het Jekerkwartier, het zuidelijk deel van de binnenstad waar de Jeker zich verliest in takken, maar zich ook weer hervindt, vlak voor haar einde in de Maas.

In de driehoek tussen Kakeberg, Helpoort en Stokstraat flaneren ze en promeneren ze en stappen hun café binnen. En het is precies op een slagader van deze buurt - de Lenculenstraat - dat Jules Dister in de jaren zeventig kwartier heeft gemaakt. Dáár scharrelt hij achter het raam, ogenschijnlijk ongeïnteresseerd, maar alert, zijn handen zijn zó bij het toetsenbord. Passanten met één of meerdere ISBN's op hun rug gaan dit huis niet altijd ongestraft voorbij. Zij kunnen er rekening mee houden dat zij een paar dagen later op de divertissementen achterpagina van het universiteitsblad terechtkomen, ontleed tot op het bot van hun armzalige ambitie.

In de polemische belletrie kent Dister zijn gelijke niet in het Zuiden. Hij is niet bang om vijanden te maken, op papier noch in het café, en dat is een uitzonderlijke gave als je in een middelgrote provinciestad woont.

Toch heeft het kleren-van-de-keizergenre niet zijn hart. Liever laat hij zich inspireren door oude zielen - in gespannen lichamen of afgeleefde lichamen, dat maakt niet uit - wier namen je tevergeefs in de Online Publieks Catalogus zoekt: de Pieles en Pauwes, de gekke Nettekkes, de rooie Tina's, de laatsten der zoete nonnetjes aan de overkant van de straat, of de halsbrekende straatgoochelaars op het Onze-Lieve-Vrouweplein, die geen straatgoochelaars zijn maar cliënten van de zorgsector.

‘Ik hou van onbetekenende mensen,’ zei Dister tijdens het Knijpke-interview, waarna de meest welsprekende passage uit het gesprek volgde: ‘Van die anderen hou ik niet. Want wie belangrijk is, is dat vooral omdat hij zo graag belangrijk wil zijn. Gelukkig worden deze belangrijke mensen toch ook gestraft door de maatschappij omdat zij uiteindelijk ergens terecht komen waar zij niet terecht hadden willen komen.’

Maar bij de onbetekenende mensen voelt Dister zich op zijn gemak: ‘Zij zijn mijn broeders en zusters.’ Ontwapenende grijns.

Ja?

Ja. Grijns.

‘Toch,’ zei de interviewster, ‘als je nu de drie verhalen in je VLAM-boekje leest en je kijkt telkens naar de laatste zin, dan zie je dat deze onbetekenende mensen

die je beschrijft in het niets verdwijnen.’ En zij citeerde: ‘Ergens tussen Luik en Maastricht houden ook zij op te bestaan.’ Of, ander verhaal, de eenzame vrouw die, na een schimmig huwelijk met een obscure Duitser, in Aken is blijven hangen en die schrijft: ‘Schik mij ijlig bericht, volgende week geeft het het misschien niet meer.’

Dister leek de tegenwerping niet goed te begrijpen. Hij liet het gesprek doodbloeden, ging weliswaar mee naar een ander café waar zou worden nagepraat, maar vertrok tegen avondval.

Ik wierp me op als duider. Mocht ik als simpel bevreesde man ook wat zeggen? Wel dan, deze reactie zag je altijd als een schrijver wordt geconfronteerd met zijn tegenstrijdigheid of zijn ambivalentie. Hij snapt het niet. Wat anderen als eerste opvalt, heeft de schrijver niet gezien. Hij heeft miljoenen dingen overdacht tijdens het schrijven, maar niet dat.

Mocht ik ook iemand citeren? ‘Met bijna iedereen loopt het slecht af, en met niemand echt goed.’ Dat schrijft Karel van het Reve in zijn *Geschiedenis van de Russische literatuur* over de verhalen van Anton Tsjechov. Maar dan haalt Van het Reve de schrijver Georgi Adamovitsj aan, die stelt dat Tsjechov niet zijn ménsen doodmaakte maar hun illusies. ‘Daar zit veel waars in,’ geeft Van het Reve toe. En dan volgen deze twee zinnen, de laatste uit zijn geschiedenis: ‘Niemand is zo aardig voor zijn helden als Tsjechov. Niemand ontnemt ze zo meedogenloos alle mogelijkheden tot geluk.’

Ondertussen had Jules Dister de Sint-Pietersberg beklommen. Verboden gebied, tussen zonsondergang en

zonsopgang. Op de Sint-Pietersberg moeten niet de mensen tegen everzwijnen worden beschermd, maar de dassen tegen mensen.

Hij had het hellingbosje bij de Duivelsgrot bereikt. In het dal rustte het dorp Kanne. Boven de daken tekenden zich de bogen van de brug over het Albertkanaal af: de poort naar de Latijnse wereld. Het was stil. Dassen schijnen rond te scharrelen, maar je hoort ze niet. Ik ga dood, concludeerde de schrijver van het laatste VLAM-boekje. Over een tijd geeft het het niet meer. Ergens tussen nu en eerdaags houd ook ik op te bestaan.

Er waren geen glimwormpjes of bliksemschichten om deze gedachte te vergezellen.

Rini's liefste

Met een opgerolde witte badhanddoek onder de arm loopt Rini de Romein tegen etenstijd over de Boschstraat. Lente: lekker in het gras langs de Maas gelegen. Niet gezwommen. Rini de Romein heeft dat nooit geleerd.

Ai, daar valt zijn handdoek op de straatstenen! Rolt ook nog af. Gauw bukken. Wat steekt daar in mijn binnenzak? Met duim, wijs- en middelvinger haalt Rini de Romein een fotootje te voorschijn. Een onderbelichte pasfoto van een vrouw met wijd uitlopend kroeshaar tot op de schouders. Ze heeft een ernstig gezicht, met een zweem van schuldbeustheid. Het is Rini's liefste. En binnenkort zal hij naar haar teruggaan.

Maar dan moet ze niet beginnen te zeuren over werken! Rini de Romein wil niet meer naar een baas. Hij heeft lang genoeg gewerkt, op de Mosa: wagens vol servies met een haak de ovengang in duwen en ze er weer uittrekken. Heet werk. Krijg je dorst van. Ik heb er nog steeds dorst van. Dag in, dag uit.

Om middernacht verlaat Rini de Romein café 't Rozenhoedje en steekt de Markt over, zigzag tussen de

schragen door, die daar klaarstaan voor de volgende ochtend, marktdag. Hij slingert de Hoenderstraat in. Je kan ruiken dat die naar de Maas leidt. Aan het eind blijft hij stilstaan voor een witgeschilderd raam met twee schuin omhooggestoken roze benen erop geschilderd: één gestrekt, één met gebogen knie. Rini de Romein haalt de pasfoto weer uit zijn binnenzak en houdt hem in het melkwitte licht. Binnenkort, binnenkort kom ik naar je toe.

Geritsel van een bamboegordijn. Er verschijnt een man in de deuropening naast het raam. Lange haren, strak achter zijn kleine oren gekamd. Een spijkerjasje zonder mouwen op een zwart zijden hemd. ‘Grote cabines, ruime keuze,’ zegt hij. Hij kijkt links en rechts de straat af. ‘Als je geen losse guldens of twintig-frankstukken hebt, kunt je bij mij wisselen.’

‘Rini de Romein!’ klinkt het uit het duister achter de man. ‘Een hele week zie je hem niet.’

De stem komt naar buiten: het is die pezige bemoeial die in alle cafés op de Markt en de Boschstraat met één been achter de tapkast staat en hard zingt: ‘Tingelingeling, heij kump d'n Alpenexpres.’

‘Rini de Romein,’ verklaart de bemoeial tegen de wisselaar van de peeptempel, ‘omdat hij op een carnavalsromein lijkt, met zijn witte haren en zijn bruin gezicht. Ik ben vroeger ook Romein geweest. Wit kleed aan, linten om de benen, Romein-zilver in je haren smeren en een polkakopje kammen. En dan met het houten zwaard erop inhakken. Totdat iedereen bloedt. We zijn vroeger allemaal Romein geweest. - Zeg Rini, vertel eens tegen deze heer: waarom ben jij eigenlijk naar

Maastricht gekomen? Dat heb je nooit verteld.'

'Voor jou,' zegt Rini de Romein. 'Nou goed?'

Rini de Romein verdwijnt. Hij steekt over naar de Maaspromenade. Rini, waar ga je naar toe? Naar het water? Wat is daar te doen?

Vlak langs de kademuur loopt een jonge vrouw. Op de rug gezien. Bij elke stap deint haar bos halflang gekruld haar mee.

'Jij?' zegt Rini de Romein. Er raast een auto over de Maasboulevard. 'Jij!' schreeuwt Rini de Romein.

Het is opeens stil. Links beneden stoot een kano dof en zachtjes tegen de basaltblokken. Het water van de Maas plooit zich in brede banen om de pijlers van de Sint-Servaasbrug: een middeleeuwse houtsnede.

De vrouw draait zich om.

Rini de Romein maakt een gebaar.

De vrouw stapt op hem af.

'Wou je me bang maken, tietenmuil?'

'Is maar een grapje,' zegt Rini. 'Je kent mij. Ik heb toch al een liefste?'

Als ze hem zwijgend en gedecideerd passeert, snuift Rini de Romein luid haar parfum op, om haar te plagen, en lacht. Via de Mariastraat loopt hij de stille winkelstraten in. Bij de Vroom & Dreesmann in de etalage staan ontklede poppen, mannen, vrouwen en kinderen, hun ledematen in onmogelijke houdingen. Rini de Romein kijkt naar de vrouwen. Ze hebben gapende naden tussen benen en romp. Op hun kale schedels zitten stukjes klittenband om pruiken aan vast te hechten. Hé daar, zijn jullie wel normaal? Mijn liefste is wel normaal! Een gezond meideke van de boerderij.

Tik tik op de schouder. Rini de Romein draait zich razendsnel om. De bemoeial met twee andere stratenlopers en braniemakers.

‘Waarom ben jij naar Maastricht gekomen?’ lachen ze. ‘Heb je soms wat op je geweten, daar in dat dorp aan de Maas? Je meisje, hè Rini, je hebt je meisje naar de andere wereld geholpen! Je hebt geen poot uitgestoken! Arm kind dat niet kon zwemmen. Meen je dat wij Maastrichtenaren dat niet weten?’

Rini de Romein lacht terug.

Hij loopt weer de Markt op, tussen de schragen door. Hij strijkt afwisselend links en rechts met zijn vlakke hand over de houten planken. Keuze gemaakt. Rini de Romein gaat met zijn rug op een schraag liggen. De planken zakken een eind door. Niet onaangenaam. Hij kijkt naar de hemel.

Een stadsbus komt de Wilhelminabrug afgereden en draait de Markt op. Als de chauffeur Rini de Romein ziet liggen, laat hij de eerste acht tonen van ‘Colonel Bogy’ horen; vijf met de claxon en drie met de pneumatische deurinstallatie. Rini de Romein stapt, zonder overeind te komen, af en begint te lopen, opnieuw richting Maas.

Hij is de oprit van de Wilhelminabrug opgelopen. Aan het eind, waar de brug over de Maasboulevard gaat, neemt hij de trap omlaag. Halverwege blijft hij staan. Hoort hij haar beneden op de stoep praten? Nee.

Voor de derde keer haalt hij de pasfoto te voorschijn. Er valt wel wat oranjeachtig schijnsel van de natriumlampen op de brug langs de trap omlaag, maar het is te zwak om goed te kunnen onderscheiden. Rini de Ro-

mein steekt de foto weer terug. Ik vind jou wel.

Plots het schrapende geluld van hakken onder de brug. Vrouw in spijkerpak. Zie je wel, daar is ze!

‘Kom jij eens die trap op. Ik moet met jou alleen zijn.’

Rini de Romein stapt op een steunblok dat tegen het landhoofd is aangebouwd.

‘Hier, stap ook erop.’

De brug schudt boven zijn hoofd: drie stadsbussen, tegelijk vertrokken van het station aan hun laatste rit van die dag, rijden er in colonne overheen.

Hé. Rini de Romein ziet dat je vanaf het steunblok een looprooster kan betreden, dat aan de draagbalken van de brug is opgehangen.

Kom mee, mijn liefste van mij. Hij trekt aan zijn broekspijp om zijn voet op het roosterwerk te kunnen zetten. Bij de eerste pijler buigt het looppad, dat ongeveer een meter breed is, met de draagconstructie mee naar beneden. Niet bang zijn.

Na de pijler gaat het looprooster weer omhoog, naar de onderkant van het wegdek van de brug. Rini de Romein kijkt in de diepte. Geen asfalt meer, maar water. Brede banen water van vroeger tijden. Hier. Hij gaat zitten en legt zijn vlakke hand naast zich op het rooster. Jij ook zitten. Hij gaat liggen, op zijn zij. Jij ook liggen. Jij bent verstandig. Let op hoe ik het doe.

Rini de Romein steunt op zijn elleboog, draait zijn lichaam en valt in haar.

Nu kunnen ze samen zwemmen: ze zijn beiden dood.

Uit drek en duister

Ne lummel oet Lummel (een lummel uit Limmel). Zo werd je al gauw genoemd als je afkomstig was van die noordelijke stadswijle van Maastricht, tussen spoorlijn en zinkwitfabriek. Een lummel uit Limmel: precies de kwalificatie die bij deze parochie van nette arbeiders hoorde. Ja lach maar! Liever een lummel uit Limmel dan die kale schijt van het Villapark of dat soepie van de Ponderosa en Pisbakkenbuurt!

Ook nu prevel ik nog vaak met trots de woorden: *Ich bin ein Lummel!*

Om eens wat te noemen: welke wijk van Maastricht leverde zóveel witte paters af?

In het intieme portaal van onze Sint-Janskerk konden we deze Geroepenen bewonderen. Daar, schuin boven het wijwatervat, hing een kaart van de gehele aarde minus Antarctica. Op de werelddelen Afrika, Azië en Zuid-Amerika waren portretfoto's geplakt van geestelijken met lange, vlassige, tweepuntige baarden - indrukwekkender nog dan de baard van Pieke Dassen, de poppenspeler van de poesjenellenkelder.

Ik kon haast niet geloven dat zij allemaal uit Limmel

zelf kwamen: zo on-Limmels zagen ze eruit, zó weinig leken ze op de mensen wier foto's met kermis en communie bij de drogist achter het raam hingen (*Penny Lane, there is a barber showing photographs*). Ook dat ze witte paters heetten, wekte mijn ongeloof: ze leefden immers in streken waar altijd de zon scheen en waar de mensen bruin of zwart waren tot in hun oksels en tussen hun tenen.

Op een mooie zomer kwam een van die witte paters terug naar Limmel om zijn ziekelijke moeder - mirakel: een man met zo'n eeuwenoude baard en dan toch nog een moeder hebben! - te bezoeken. In de hoogmis hield de pater een extra ingelaste preek. Met trots kondigde onze pastoor zijn mededienaar van Onze-Lieve-Heer aan.

De Suisse leunde verslagen op zijn hellebaard. Hij wist niet hoe hij het had: *doodstil* was het toen de witte pater zijn lange verhaal deed over het dorp-met-de-vele-lettergrepen waar hij een hut had betrokken en waar hij over Onze-Lieve-Heer en Onze-Lieve-Vrouw praatte. Nee, beminde parochianen, zei hij met een onwereldse lach, in een grote soepketel hadden ze hem niet gestopt, bij zijn aankomst. Maar om te zeggen dat hij vreedzaam was ontvangen...

Toen hij echter de inboorlingen had kunnen zeggen dat hij hun de weg kwam tonen en de waarheid brengen, draaiden ze héél langzaam en voorzichtig bij. Velen van hen waren in hun hart lieve, blije, ja aanhankelijke mensen. Net kinderen. Dus ja, er was hoop. Toch was de missie er nog bij lange niet. Verderop in de binnenlanden, waar westerlingen zich niet waagden,

heersten nog heidendom en bloeddorstigheid.

De witte pater beschreef hen in enkele brede verfstreken. Bij het woord ‘koppensnellers’ voer er een nooit eerder gevoelde ontzetting door de kleine, volgepropte kerk.

Hij besloot zijn preek met een voorspelling. Als wij - ja wij, de gewone gezinnen van Limmel, die ogenschijnlijk zo bescheiden parochie, maar onmisbare schakel in het rad van de Kerk van Rome - als wij het werk van de witte paters bleven steunen, in onze gebeden, met onze giften, dan zouden we de dag beleven dat God en de vrede zouden overwinnen aan de evenaar. Dan zou er vroomheid en beschaving komen tot in de eeuwigheid der dagen.

Ik bemerkte een gestommel aan mijn rechterzijde, een hand die tegen mijn elleboog aandacht zocht en jawel, daar kreeg ik zowaar een kwartje in mijn vuist gestopt, naast het al warm en lelam geworden wekelijkse dubbeltje.

Een paar jaar later werd er een nóg gedenkwaardiger mis opgedragen: een voor mijn eigen vader. Hij lag namelijk in de doodskist die voor het altaar stond en buiten, op het nieuwe gedeelte van het kerkhof, was al een gat voor hem gegraven. Maar dat is een ander verhaal.

Afgelopen donderdag - het definitieve einde van het carnaval - bracht ik mijn moeder naar huis, mijn ouderlijk rijtjeshuis in Limmel. Zij had drie avonden en drie nachten bij ons op de kinderen gepast, terwijl wij over de Pieterstraat zwalkten, in alle mogelijke variaties tus-

sen de drie ankerpunten Pieter, Forum en de Belzj.

‘Stop eens als je wil,’ zei mijn moeder toen we langs de Sint-Janskerk reden.

‘Even naar pap?’

Ja, ze had het niet durven zeggen om mijn carnaval niet te bederven.

Wat niet durven zeggen?

Het had in *De Limburger* gestaan, een kort berichtje, dat niet opviel naast de grote foto's van het carnaval. Afgelopen zondag waren grafschenners op het kerkhof bezig geweest. Nou ja, grafschenners - kinderen die stenen hadden omgetrokken. De politie had gezegd: het was het werk van kinderen.

Vroomheid en beschaving tot in de eeuwigheid der dagen.

‘Blijf zitten,’ zei ik. ‘Ik ga wel kijken.’

Maar dat wilde ze niet. Mocht het graf van haar man zijn geschonden, dan hoefde zijn zoon dat niet als eerste te zien.

We liepen het kerkhof op. Het eerste dat opviel, was dat overal scherven van rood aardewerk lagen.

De kinderen hadden ook met bloempotten gegooid.

Maar schade aan de grafstenen... Toch! Daar zagen we een gevelde steen.

Achterover, als een argeloze die in de rug is besprongen en gekeeld. Gewoon, uit bloeddorstigheid. Omdat ze zo zijn. Nog steeds zo zijn.

Daar: een doormidden gebroken zerk. Op gesprongen en gedanst, waarschijnlijk.

De weg tonen en de waarheid brengen - wordt dat nog wel eens gedaan?

Elf grafstenen waren omgetrokken. Elf: macabere ironie in deze carnavalsdagen. Elf graven, maar niet dat van mijn vader.

Op het oudste gedeelte van het kerkhof, tegenover de ingang van de sacristie, valt mijn oog op een fonkelnieuwe grafsteen. Hier ligt sinds een jaar A.M., in leven schooljuffrouw. Ik moet zeggen *sjaoljuffrouw*, want de graftekst is in het Maastrichts.

‘Nooit getrouwd geweest,’ zegt mijn moeder.

Maar er staat toch een naam bij? Ik kijk en zie dat het de naam van de hoogbejaarde pastoor van Limmel is. Hij komt eerlang naast zijn zuster te liggen. Hij is ook de schrijver van de tekst. Het is een tekst die de passant niet onberoerd wil laten.

*Staank stèl en luuster
veer zien op weeg
nao ut ieuwig leech
Oet drek en duuster*

Sta stil en luister. De schooljuffrouw en de pastoor zijn op weg naar het eeuwig licht. Zij hebben de drek en het duister achter zich gelaten.

Vleermuizen vliegen in je haren

Mijn moeder stond in de deuropening.

‘Braaf bij oom Leo aan de hand blijven lopen,’ zei ze tegen mij. ‘En niet loslaten! Anders verdwaal je en zien we je nooit meer terug.’

Ik knikte een paar maal van ja en ook oom Leo gaf, door even zijn lippen te tuiten en zijn ogen dicht te doen, een teken dat ze zich niet ongerust hoefde te maken.

Maar we waren nog niet op de Observantenweg, of hij liet me los om een sigaret op te steken. Hij beklopte zijn jas, haalde uit zijn binnenzak een pakje Lexington te voorschijn, knipte tegen de onderkant, zodat er een stuk of drie voor de helft uitschoten, nam er een tussen duim en wijsvinger, tikte ermee op de rug van zijn andere hand, stak 'm tussen zijn lippen, beklopte opnieuw zijn jas, groef vervolgens in zijn broekzakken, haalde een doosje lucifers naar boven, knipte ook hiertegen, streek er eentje aan, met een beweging naar zich toe, schermde het vlammetje met zijn handen af, hield, met zijn hoofd schuin, de sigaret erbij, sloeg de lucifer uit, stopte 'm terug in het doosje en begon te roken. Of be-

ter, begon te zuigen, want hij zóóg zijn sigaretten op, en dat met een felheid alsof hij het gif uit een beet moest halen.

Zo snel als de rook zijn longen bereikte, zo langzaam kwam die weer terug. Het duurde soms een halve minuut voordat de rook zijn rood hoofd via mond, neus en zelfs ook ogen verliet.

Terwijl hij zo, als een stoomtrein in een western, bij tussenpozen een rookwolk van zich deed uitgaan, bereikten we de flauwe helling van de Sint-Pietersberg, waar de moestuintjes lagen, met de zachtjes heen en weer bewegende uienplanten.

De ingang van het gangenstelsel Zonneberg was achter de kerk van Sint-Pieter-op-de-Berg, wist ik, dus concentreerde ik me op de toren, een sombere, neogotische toren, waar de zwaluwen in en uit vlogen.

Mijn baken werd langer en langer, en toen we langs de muur van het kerkhof liepen, moest ik steil omhoogkijken.

‘Oom Leo?’ vroeg ik, terwijl ik de toren in de tegenovergestelde richting van de wolken zag omvallen. ‘Kun je hier ook opklimmen?’ Dat vroeg ik altijd als ik een toren zag.

Oom Leo zoog aan zijn sigaret en gaf een bevestigend knikje.

Het gangenstelsel dat we gingen doorkruisen, was genoemd naar een boven de ingang gelegen hoeve. Mijn oom schoot zijn peukje weg, gebaarde me te blijven staan, trok aan zijn broeksvouwen en klauterde ernaar toe. Na tien minuten, die ik had doorgebracht met kij-

ken naar de schepen op de Maas die daar ver in de diepte lag te glinsteren, kwam hij terug met in zijn rechterhand een carbidlantaarn en in zijn linker een verse sigaret.

De expeditie kon beginnen!

Maar toen de koude, natte lucht me om het lijf sloeg en het zwarte gat van de ingang me aangaapte, wilde ik nog het liefst terugrennen naar mijn moeder.

Oom Leo had tijdens mijn aanvechting om te vluchten de lantaarn opgestoken en keek me vragend aan, alsof hij wilde zeggen: ‘Zullen we dan maar?’ Dapper knikte ik van ja. Daarop liepen we naar het zwarte gat, en in een moment (ik weet nog dat ik omhoogkeek) hadden we een meters dik plafond boven ons.

We kwamen in de berg!

Nu kwam het erop aan het rijtje van links-rechts-links-rechtdoor goed te onthouden, voor het geval dat oom Leo per ongeluk een gang insloeg die er de dag tevoren nog niet was. Na een vijftal kruispunten wist ik echter al niet meer of mijn rijtje met ‘links’ of ‘rechts’ was begonnen. Mijn leven was in oom Leo's handen.

Hij leek zich daar niet van bewust. Hij liep gewoon door, zoals iemand in zijn eigen stad loopt alsof hij op de hoek van een van die niet te tellen, niet van elkaar te onderscheiden kruispunten een pakje sigaretten ging halen. Hier en daar hief hij de lantaarn omhoog en lichtte een bezienswaardigheid bij: een laag vuurstenen, een opschrift van de hertog van Alva, een houtskooltekening van een mosasaurus. Ook dat deed hij op de meest achteloze wijze.

Wat voor mij een levensgevaarlijke dooltocht was - vol confrontaties met brandende stenen, onoverwinne-

lijke Spaanse veldheren en dik geschubde zeemonsters uit de tijd van ver voor Jezus Christus, was voor oom Leo waarschijnlijk niet meer dan: even met de jongen van Lies de berg in. En bij een ommetje door de berg hoorde natuurlijk de wandtekening van de verdwaalde kloosterlingen.

Het verhaal van de verdwaalde kloosterlingen is een van de eerste verhalen die mijn vader me heeft verteld.

‘Er waren eens, in het jaar zestienhonderd en nog wat,’ zo begon hij altijd (want hij vertelde ze iedere keer opnieuw, ‘vier monniken van het observantenklooster, die zonder gids de onderaardse gangen van de Sint-Pietersberg wilden intrekken. De andere monniken van het klooster konden hoog of laag springen, zij gingen. Ze wisten dan wel de weg niet, maar daar hadden ze iets op gevonden. Een touw! Een dik touw van een paar kilometer lang. Het ene uiteinde zouden ze buiten bij de ingang aan een boom binden en het andere uiteinde aan hun polsen. Op die manier konden ze nooit verdwalen, want als ze terug naar buiten wilden, hoefden ze het touw maar te volgen. En zo, als vastgebonden boeven, gingen ze de berg in.

Toen de lijken werden gevonden (de knoop bij de boom was losgegaan), zagen de anderen dat er geen vlees meer aan hun vingers zat. Hoe kwam dat? Hadden ze die van de honger afgekloven? Of kwam het van het eeuwige tasten langs die klamme mergelwanden, nadat de olielampen waren opgebrand? Niemand is daar ooit achter gekomen, maar ik hou het op dat afkluiven.

Maar dat is nog niet alles. Op de plaats waar ze hen

hebben gevonden, is een wandtekening gemaakt, van die monniken. Als je er voor staat, zie je niks bijzonders. Maar als je weer verder loopt... dan kijken ze je na! Alsof ze willen zeggen: "Alstublieft, laat ons niet alleen achter, neem ons mee!"

Op een gegeven moment hief oom Leo de lantaarn weer omhoog - en daar kreeg ik die tekening uit het verhaal van mijn vader met eigen ogen te zien! Ik zag twee - slechts twee - monniken, met tonsuur, de kap op de rug en de handen op de borst. Eronder stond te lezen: '4 Kloosterlinghe in dit spelonck verdooldt synde dood trug ghefonde ten Jare 1640.' Ik keek nauwkeurig, zij het niet zonder angst, naar hun ogen, maar inderdaad: niets bijzonders.

'Oom Leo?' vroeg ik met een zacht stemmetje. 'Is het waar wat hap zegt, dat die monniken je blijven nakijken als je weer verder loopt?'

Oom Leo grinnikte (waarbij wat rook vrijkwam) en maakte, terwijl hij zich van de tekening verwijderde, een gebaar van: 'Kijk zelf maar.' Ik liep hem achterna en gluurde voorzichtig over mijn schouder... Inderdaad! Ze keken me na! Die ogen...

Hevig geschrokken greep ik naar oom Leo's arm, maar op datzelfde moment scheerden een stuk of tien gruwelijke vogels over ons heen. Oom Leo dook ineen, met één hand op zijn hoofd, en ik viel op de meest lullige wijze tegen hem aan, zoals je tegen de boh aan valt als die te hoog staat. De gruwelijke vogels waren even snel verdwenen als ze waren gekomen, maar ik hoorde nog overal vleugelgeklep.

‘Ze komen terug!’ huilde ik.

Oom Leo kwam kalm overeind, met een hand op zijn knie, schudde twee heer van nee en streek, om me duidelijk te maken dat ik niet meer bang hoefde te zijn, onhandig over mijn haren.

Een paar gangen verder zei hij plotseling:

‘Vleermuizen vliegen in je haren.’

Dat was de eerste volzin die ik uit zijn mond vernam.

‘Vleermuizen vliegen in je haren.’

Mijn vader vergat dit nooit te zeggen als hij zijn verhaal over het spookweggetje vertelde. Dit weggetje liep door de velden ten oosten van Maastricht, in de richting van Bemelen, en was aan weerskanten omzoomd met bomen, waarvan de takken tot een gewelfd dak waren ineengegroeid. Om te bewijzen dat je een echte man was, moest je er om twaalf uur 's nachts helemaal alleen doorheen lopen. Aan het eind, bij een wegwijk, werd je door de oudere jongens van de straat opgewacht en van dan af als een van hen beschouwd.

Wat deze donkere tunnel van stammen en takken pas echt tot een hel maakte, zei mijn vader, dat waren de vleermuizen. Kregen die beesten - ‘beesten, jawel, want het zijn geen vogels’ - kregen die een geluid op hun radarantenne, voetstappen bijvoorbeeld, dan gingen ze er met de hele zwerm op af.

‘En wat doen die?’ zei mijn vader dan. ‘Die vliegen in je haren! Een echt gevecht heb ik met ze moeten leveren, voordat ik ze er weer uit had.’

Nu was mijn vader kaal; op zijn trouwfoto was hij dat al. Hij heeft daar erg onder geleden: hij droeg dag en

nacht een alpino ('een pielemutsje', zei hij) en noemde zich ironisch Samson: 'Lambert van Samson, aangenaam.' Daarom vertelde hij het verhaal over het spookweggetje ooh zo graag, denk ik: hij kon er uit laten blijken dat hij in zijn jonge jaren allesbehalve een bangerik was geweest én dat hij toen een flinke bos haren had.

Dit ging echter aan me voorbij. Ik besepte nauwelijks dat de vechter met de vleermuizen één en dezelfde persoon was als degene die over dat gevecht vertelde. Mijn vader zat hier, in zijn fauteuiltje bij de radio, maar hij had het over iets van daar, ver weg en lang geleden. Vleermuizen leefden immers, net als raven, valken en draken, in het land van de Middeleeuwen.

Oom Leo is zijn hele leven in zijn geboortehuis blijven wonen, het witgekalkte huisje op de Luikerweg vanwaar hij in vijf minuten bij de berg was.

Op de berg lagen de velden van voetbalvereniging Sint-Pieter. Bij deze beurtelings vierdeklasser amateurs en eerste klasser onderafdeling was oom Leo, na zijn pensionering bij de gemeente, terreinknecht geworden. Hij kon nu zijn jongste zoon, Pieke, zien spelen zonder dat het hem een cent kostte, en daarbij hield hij aan het wieden van de velden een flinke zak voer voor zijn konijnen over. Ook nadat Pieke op zijn zesendertigste met voetballen was opgehouden, kon men oom Leo, zoals iedereen hem noemde, op zondagmiddag langs de lijn aantreffen. Hij kankerde niet als ze achterlagen, maar juichte ook niet als ze er een maakten; alleen rookte hij twee heer zoveel - en twee keer zo fel.

Onder aan de berg, op het kruispunt, lagen drie cafés.

Zij waren verwickeld in een bierprijsoorlog, zodat de mannen van Sint-Pieter nu eens op deze hoek dan weer op die hoek zaten te kaarten. Oom Leo volgde die verplaatsingen; niet vanwege de dubbeltjes en stuivers die hij daarmee uitspaarde, maar omdat hij van toepen hield.

‘Weet je waarom oom Leo zo graag een kaartje legt? Dan hoeft hij zijn mond niet open te doen.’

Dat zeiden ze altijd. En zo was het ook. Hij knikte ja als hij meeging, schudde nee als hij paste en stak zijn vingers op als hij had verloren en een rondje moest geven, wat overigens niet vaak voorkwam.

Wanneer de kaarters door hun vrouw of een van hun kinderen tegen etenstijd waren opgehaald, verplaatste oom Leo zich naar zijn kruk aan de bar om in zijn eigen tempo verder te kunnen drinken. Rond middernacht, met dertig pils op, maar zo nuchter als wat, ging hij naar huis toe. Voor de deur hield hij dan stil en beklopte zijn jas om zijn sleutel te zoeken en zijn pakje sigaretten.

En in de berg, kwam hij daar nog? Nee. Hij wist er de weg (hij had als jonge jongen in de champignonenteelt meegeholpen), maar er waren geen enthousiaste neefjes meer en voor gids was hij niet welbespraakt genoeg. Als ze hem onder het kaarten vroegen of hij nog wel eens de berg in ging, haalde hij zijn schouders op alsof hij wilde zeggen: ‘Wat moet ik daar zoeken, in die kale, klamme gangen?’ Dan ging hij liever naar de soldaten kijken, die elke dag in de Kommen aan het oefenen waren. Uren kon hij daar naar het geklauter in de touwen, het geklim over de schuttingen en het gekruip door de modder staan te kijken; nooit kreeg hij er genoeg van. Deze belangstelling bleef natuurlijk niet onopgemerkt. ‘Daar

heb je de rokende spion weer!’ riepen ze als hij langs het hek kwam aanzetten.

Op een keer liep zijn dochter Titi een stuk met hem mee, omdat ze toch die kant uit moest. Ze bleef even kijken, de soldaten floten op hun vingers en een halfjaar later stond ze met korporaal Mooij uit Amsterdam voor het altaar van de kerk van Sint-Pieter-op-de-Berg. Sindsdien ging oom Leo één heer per jaar een week in hun flatje in Buitenveldert logeren.

Ook daar namen zijn dagen een kalm en eenvoudig beloop. 's Morgens pakte hij de bus naar de nieuwe Rai, stapte daar over op de tram, die meestal al voor hem klaarstond, en liet zich meevoeren tot aan de halte bij de Ceintuurbaan. Daar in de buurt op een hoek wist hij een café waar veel werd gekaart.

‘Kijk wie we daar hebben,’ zei de kastelein altijd, terwijl hij alvast naar de tap liep. ‘Onze stille Limburger.’

‘Krijg nou wat,’ zeiden dan de kaarters. ‘Is er alweer een jaar voorbij?’ Waarna de schrijver onder hen opmerkte dat de stille Limburger zich op de hoogste stand kon inkopen.

Nadat oom Leo was aangeschoven, keek hij naar de schrijver, hief zijn handen tien centimeter van het tafelkleedje en spreidde even zijn vingers. Dat was zijn manier van vragen wie er moest delen.

Tegen zessen, als de eerste aria's bij zijn medespelers waren losgebarsten, duwde hij zijn peuk uit, knikte iedereen een goedenavond toe en liep terug naar de tramhalte.

In Buitenveldert at hij in de keuken een voor hem warm gehouden lapje vlees (aardappelen en groente

lustte hij niet), dronk nog wat flessen bier, rookte nog een half pakje Lexington en sukkelde een paar uur later voor de televisie in slaap.

Wanneer de week om was, brachten zijn dochter en zijn schoonzoon hem met de auto naar het Amstelstation en zetten hem op de trein naar Maastricht. Daar aangekomen nam hij, voor het station, de bus naar Sint-Pieter, waar hij zo dicht mogelijk bij het kruispunt onder aan de berg uitstapte. Hij keek in welk café ze nu zaten, liep daar naar binnen en schoof aan, alsof hij even naar huis was geweest.

‘En, oom Leo,’ zeiden de kaarters, ‘vertel eens, hoe was het daarboven, tussen die zuinige Hollanders?’

Oom Leo haalde zijn schouders op en begon de kaarten te schudden.

Van eind 1975 tot halverwege 1976 woonde ik op een kamer twee hoog in de Pieter Aertszstraat, in het gedeelte dat doodloopt op de Rustenburgerdwarsstraat. Het was mijn derde adres in Amsterdam.

Ik had op die kamer niet meer dan een bed, een tafel, een stoel en wat kistjes met boeken staan. Een kloostercel. Geen versiering om me heen; ik was versiering.

's Middags ging ik de straat op om te wandelen. Flaneren met mijn zwarte pak aan. Vreemd genoeg deed ik dat niet in de binnenstad, waar ik meer effect zou sorteren en waar je dat ook hoorde te doen, maar bleef in de buurt hangen.

‘Typische gemakzucht,’ zei ik tegen mezelf. ‘Dat had Baudelaire ook in bepaalde dingen.’

Tijdens mijn wandeltochten ging ik vaak bij café

Koekenbier een paar pils drinken. Dat was ook niet helemaal zoals het hoorde, maar na een glas of vijf, zes dacht ik: Ach wat, stijl, dat komt er hier in de Pijp zo nauw niet op aan - en bestelde er nog eentje.

Zo liep ik op een dag behoorlijk aangeschoten van de Eerste van der Helststraat terug naar de Pieter Aertszstraat. Of aangeschoten, daar was ik eigenlijk overheen; de mensen en de huizen begonnen al weer hun gewone kleur terug te krijgen. Toch was ik nog ver genoeg heen om zonder nadenken het eerste café binnen te lopen dat zich aanbood.

Voor ik het wist, bevond ik me in een ruim buurtcafé, met een biljart en een prijzenkast, en met tafels en stoelen bij de ramen. Aan een van die tafels zaten vier oude mannen te kaarten. Een van die vier mannen was oom Leo. Oom Leo van Sint-Pieter.

Ik repte me naar buiten en liep met bonkend hart het Sarphatipark in. Nadat ik me ervan had vergewist dat ik niet werd achtervolgd, liet ik me neervallen op een bank. Had hij me gezien? Ja, want hij keek duidelijk op. Maar had hij me ook herkend? Had hij me ook herkend met dat belachelijke pak aan?

‘Och god, het ergste vergeet ik bijna te vertellen,’ zei mijn moeder tijdens ons wekelijkse telefoongesprek. ‘Maandagmorgen hebben ze oom Leo opgenomen. Het gaat slecht met hem: hij ligt apart en weegt nog maar vijftig kilo, als het ondertussen al niet minder is.’

‘Hè?’ zei ik.

‘Volgens mij,’ ging mijn moeder verder, ‘ik weet het natuurlijk niet zeker, hè, maar Pieke zei het ook al -

volgens mij is het longkanker. Waarom zouden ze hem anders zo streng verboden te roken?’

Ik staarde naar de hanenpoterige telefoonnummers die mijn medebewoners om het toestel heen op de muur hadden gekrast. Een vaag beeld van oom Leo die op de Observantenweg zijn jas stond te bekloppen, kwam me voor de geest, maar dat beeld werd niet scherper en verdween weer.

‘Hallo? Ben je er nog?’ vroeg mijn moeder.

‘Ja ja, ik ben er nog,’ antwoordde ik.

‘Luister, het is helemaal niet zéker dat het kanker is.

De specialisten zijn nog bezig uit te zoeken wat het is - althans, dat zeggen ze.’

‘Het zal wel meevallen,’ zei ik.

‘Laten we dat hopen,’ zei mijn moeder. ‘Zeg, jongen, wanneer kom je weer eens?’

‘Ik wou eigenlijk vandaag komen,’ zei ik. ‘Als ik nu de trein van half vijf pak... eens kijken: half vijf, half zes, half zeven, zeven uur... dan ben ik, als de bus in Maastricht niet voor mijn neus weggrijdt, rond half acht bij u.’

Dit rekensommetje moet ik wel honderd keer over de telefoon hebben gemaakt.

‘Half acht,’ herhaalde mijn moeder. ‘O, maar dan ben ik in het ziekenhuis! Omdat de kinderen deze week al elke dag zijn geweest, zou ik vanavond naar oom Leo gaan. Weet je wat? Ik hang de sleutel wel in het schuurtje en dan warm je je...’

‘Nee nee, laat maar,’ onderbrak ik haar. ‘Weet u wat ik doe? Ik pak de bus naar het ziekenhuis. Dat maakt geen verschil, want als we niet te gek lang blijven, kan ik op dezelfde stempel met u mee terugrijden.’

Een paar uur later liep ik, met mijn weekendtas onder de arm, om de vijver voor de oude hoofdingang van het Sint-Annadalziekenhuis. Ik wist bij god niet waar ik moest zijn, maar ik bleef nog liever dood dan dat ik de weg zou vragen. Na lang zoeken zag ik het kamernummer staan dat mijn moeder me had opgegeven. Voorzichtig deed ik de deur open... en daar zag ik hem liggen. Een rood geverfde mummie. Mijn moeder stond naast het bed bloemen te arrangeren.

‘Sst, hij slaapt,’ fluisterde ze, terwijl we elkaar drie keer op de wang kusten.

‘Heeft hij pijn?’ vroeg ik.

‘Ach, je weet hoe het is,’ zei mijn moeder. ‘Hij heeft zijn leven lang geen stom woord gesproken en ook hier geeft hij geen kik.’

Ik keek naar hem. Hij was niet alleen mager geworden, maar ook kaal. Alleen boven zijn oren en in zijn nek had hij wat witte haartjes overgehouden.

‘Maar zojuist begon hij tegen me te vertellen,’ ging mijn moeder verder. ‘Hij wenkte me met zijn hand en zei: “Lies, kom 'ns hier. Ik ga sterven, weet je dat?” Ik zei: “Welnee, oom Leo, je zult zien: over een paar weken ben jij weer mooi thuis.” Maar hij schudde van nee en zei opnieuw: “Ik ga sterven, weet je dat?”’

Mijn moeder wees naar een apparaat met rubberslangen, dat half verborgen achter een scherm stond, en zei: ‘Vanmiddag kreeg hij opeens geen lucht meer, hebben ze me net verteld. Gelukkig merkten ze het op tijd en hebben hem aan dat ding daar gehangen. Alleen heeft het één nadeel: je gaat ervan ijlen, begrijp je, met al die zuurstof die door je hersens jaagt.’

‘Nee dank u, zuster, geen groente,’ zei oom Leo plotseling, met zijn ogen open.

‘De zuster weet het, oom Leo, de zuster weet het,’ zei mijn moeder sussend, waarna ze zich naar mij draaide en ‘Zie je wel?’ fluisterde. Ze wachtte of oom Leo nog iets ging zeggen en verliet, toen dat niet het geval bleek, de kamer om bij de nieuwe ingang verse fresia's te gaan halen.

Ik pikte een druif van de fruitschaal en ging zitten. Ik keek weer naar hem... Het voorval in de Pijp! Tweeënehalf uur in de trein gezeten en helemaal niet daaraan gedacht! Voorzichtig stond ik op en - maar daar gebeurde het al: zijn ogen gingen weer open. In mijn verwarring sprong ik achter het scherm.

‘Zeg Lies,’ hoorde ik hem zeggen. ‘Zeg Lies, ik ben in de kerk op de berg geweest.’

Ik aarzelde of ik ‘O ja?’ moest zeggen.

‘De toren ingeklommen,’ ging hij verder. ‘Mooi uitzicht heb je daar. De Maas. De overkant. Heugem. Gronsveld. Eijsden. Visé. Als het helder weer is, kun je vanuit de toren Visé zien liggen, geloof je?’

Ik maakte een bevestigend geluid.

‘Ik moet zeggen,’ zei hij na een korte stilte, ‘ik moet zeggen dat Pieke mooie lijnen trekt... ook bij de goal.’

‘Ja?’ zei ik en deed de stof van de middelste vleugel een stukje opzij.

‘Daarna ben ik de berg ingegaan,’ zei hij, de draad hervattend. ‘Ik heb de lamp gevraagd en ben de berg ingegaan. Alleen.’

Zijn sterk vermagerde handen kwamen onder het laken te voorschijn en klopten zwakjes op de deken.

‘Niemand bij me.’

Hierna zweeg hij. Langzaam gingen zijn ogen weer dicht. Ik liep op mijn tenen naar de deur en keek links en rechts de lange gang af, of mijn moeder er nog niet aankwam met haar fresia's. Maar er was geen levende ziel te bekennen. Wat nu? Ik keek even naar het bed en zag tot mijn grote schrik dat oom Leo, steunend op zijn bevende armen, overeind kwam.

‘Lies, waar zitten we?’ zei hij, terwijl hij de kamer rond keek.

Ik holde naar het bed en zei: ‘In het ziekenhuis, oom Leo,’ wat ik meteen een belachelijk rationeel antwoord vond.

Oom Leo keek me een seconde bevreemd aan en liet zich in de hoge kussens terugvallen.

‘Ik ben de weg kwijt,’ zei hij zacht. ‘We komen er niet meer uit.’

Als een onverwacht panorama na een haarspeldbocht kreeg ik op dat moment de wandtekening van de verdwaalde kloosterlingen te zien: de twee monniken met hun tonsuur en hun kap op de rug en hun handen op de borst, de twee monniken die je nakeken als je weer verder liep. Dit beeld was zo scherp, dat het me lichamelijke pijn deed.

Opnieuw kwam oom Leo overeind. Ditmaal keek hij strak naar buiten.

‘Lies, doe het raam toe,’ zei hij.

‘Het raam is toe,’ zei ik.

‘Doe het raam toe!’ riep hij. ‘Daar komen ze weer!’

‘Wie komen er weer?’ zei ik.

Hij sloeg zijn handen op zijn kaal hoofd en schreeuw-

de hees, met alle lucht die hij nog in zich had: ‘Bukken! Ze vliegen in je haren!’

Bij de bushalte zei mijn moeder, terwijl ze in haar tas naar haar abonnement zocht:

‘Het is waar dat vleermuizen in je haren vliegen. Pap vertelde dat ook altijd.’

‘Het spookweggetje,’ zei ik.

‘Hoe weet jij dat?’ vroeg mijn moeder verbaasd.

‘Nou.’

‘Ach ja...’

Mijn moeder vergeet wel eens dat anderen óók herinneringen hebben aan haar gestorven man.

En verdomd, een paar weken later wás oom Leo weer mooi thuis. Dat hadden ze hem toegestaan onder één voorwaarde: hij mocht absoluut niet meer roken, drinken en zich inspannen - geen lichamelijke inspanningen, maar ook geen geestelijke.

Hij hield zich eraan. Hij bleef de hele dag braaf aan de keukentafel zitten, waar hij een patience legde of wat met een lucifersdoosje speelde. Hij verliet zijn huisje alleen nog als hij naar de wc moest of om de konijnen te voeren.

Volgens de wijkverpleegster, een vrolijke meid met handen aan het lijf, stierf hij zonder een woord te zeggen. Hij ligt begraven op het kerkhof van Sint-Pieter-op-de-Berg.

Sin, sin, sin

Toen prof. mr. J. Koolen nog op de faculteit werkte, in het witgesausde kloostergebouw aan de walmuur, was alles kalm en stralend. Hij genoot de reputatie een intelligent, integer en intrinsiek gemotiveerd lid van de academische gemeenschap te zijn.

Als je aan Pierre Koolen dacht, begon een opgewekte bas en dartele dwarsfluit te spelen. *Il est huit heures, Maestricht s'éveille*. Op het Tongerseplein ging de bestuurder van een Belgisch Fiatje met een fietser op de vuist... In verzorgingshuis Molenhof luisterde een omaatje verbitterd naar de ruisende Jeker van haar jonge jaren... In het nachtcafé aan de Markt nam de zuiplap nog een kleintje pils plus jonge klare... Maar prof. mr. J. Koolen liep volmaakt geschoren en met een onberispelijke tas aan de arm naar de Faculteit der Rechten.

Il est huit heures, Maestricht s'éveille. Bij de ingang van de Sint-Aloysiuschool, op de Brusselsestraat, stonden twee klaar-overs heldhaftig een bierwagen tegen te houden. Langs de gevels kwam hij aangelopen, de goedgeschoren hoogleraar, en knikte de klaar-overtjes vaderlijk toe.

Deze kinderen zijn bijdehante, kordate rinders in de goed geoliede machine van de middelgrote provinciestad in het Zuiden. Pierre Koolen begreep dat wel.

In die jaren was Pierre Koolen niet alleen een modelgeleerde, maar ook een voorbeeldige Hollander. Een vreemdeling ‘van daarboven’, zeker, en dat blijf je altijd zien en horen, maar eentje die zijn lokale verantwoordelijkheid neemt. Hij besepte dat hij als man met maatschappelijk aanzien en ruime bestuurlijke ervaring zich niet doof kon houden voor het beroep dat de stad op hem deed.

Maastricht vroeg hem en hij zei ja.

En toen prof. mr. Koolen tot het rectoraat werd beroepen en hij nóg meer aanzien verwierf en nóg meer bestuurlijke ervaring opdeed, werd hij nóg meer gevraagd en zei hij nóg vaker ja. Zo werd Koolen lid van het bestuur, lid van de raad van toezicht en lid van de commissie van aanbeveling van verenigingen en instellingen als de Società Dante Alighieri, de Stichting Educatieve Integratie en de Vrienden van het Bonnefantenmuseum.

Toen hij terugkeerde van zijn sabbatsverlof aan een Amerikaanse topuniversiteit, nam Pierre Koolen zijn glanzende draad, die hij hier ter stede had neergelegd, moeiteloos weer op. Het spreekt dat zijn aanzien alleen maar was gegroeid. Hij had er met volle teugen van kunnen genieten, maar dat deed hij niet. Zo was Pierre Koolen niet. Verantwoordelijkheden nemen is één ding, je laten bejubelen en bekloppen is iets anders. Hij sloot zich, als zijn overspannen agenda het toestond, op in

zijn werkkamer, ver van de gekmakende massa, om een spelletje free cell, mijnenveger of supaplex te spelen. In plaats van te lunchen in café De Tribunal, hetgeen *toute l'université* doet, stuurde hij zijn secretaresse erheen om een bruin broodje gehakt te halen.

De voorbereidingen voor het vierde lustrum van de universiteit, een paar jaar geleden, vereisten dat hij tóch een keer het café betrad. Via-via werd Pierre aangesproken door centurio Ferry Schiffeleers van de Romeinse Garde: of hij er voor voelde... et cetera.

Pierre liet zijn mooie, gladde kaken malen.

Maar nee! reageerde de honderdman: de rector hoefde geen reserve te hebben! De Romeinse Garde van Maastricht presenteerde zich als een volstrekt historisch verantwoorde pretoriaanse stadsgarde. Tot in het taalgebruik toe. Het was niet 'links, links, links', laat staan: 'aan de gang', maar 'sin, sin, sin', de gangbare afkorting van 'sinister'. De mensen langs de kant konden zo hatelijk zijn als ze wilden, maar de Romeinse Garde had alle historische exercitiecommando's secuur ingestudeerd: van 'progredemini', voorwaarts mars, tot 'sistite', halt! En wat meent u, meneer de rector, dat 'pilum tollite' betekent? Draagt de speer! Alsjeblieft!

Koolen kreeg een pilsje aangereikt en ging, nadat hij dat onder protest half had leeggedronken, overstag.

Sin, sin, sin.

Toen de oude heer Humblet van 't Mestreechs Rizzjemint hiervan hoorde, werd hij nijdig. Hij had de rector magnificus van de universiteit al een jaar eerder gevraagd beschermheer te worden - en toen had hij het afgewimpeld. Terwijl Humblet hem had bezworen dat

hij, de rector, slechts één keer per jaar hoefde mee te lopen: bij het inhalen van de nieuwe stadsprijs, in januari. Door een gelijkaardige kwaadheid werd het Reuzengilde overmeesterd: ook zij hadden eerder vergeefs bij de rector aangeklopt. Terwijl het toch zo'n logische gedachte was, beschermheer van het Reuzengilde: de heer Koolen was immers zelf een van de langste inwoners van de stad.

Beide stichtingen, als ook de Mestreechter Fanfaar Sint-Joezep, een andere afgewezene, lieten zich op het hoofgebouw van de universiteit ontbieden. Het bestuur van de fanfare Sint-Joezep, ook bekend als Sint-Zoep (de heilige Zuip), wist de rector over te halen - met grote moeite, maar het lukte - tot een eenvoudige lunch in een restaurant aan de Tongersestraat. Toevallig waren daar ook aanwezig de penningmeesters van carnavalsvereniging De Tempeleers en van het Struyscomité, de organisator van 't Preuvenemint, het jaarlijkse culinaire spektakel op het Vrijthof. Wat er die middag precies is gebeurd, zal altijd in nevelen gehuld blijven. Het is in ieder geval een feit dat de rector om vijf uur 's middags in café d'Ouwe Klok, in het gezelschap van de drie heren, tegen Fieneke heeft geroepen:

‘Tel de köp, sjut in!’ (Tel de koppen, schenk in.)

Vanaf die dag werd Pierre Koolen vaker en vaker in de gelegenheden rondom de Ezelmarkt, het Vrijthof en het Onze-Lieve-Vrouweplein aangetroffen. En steeds vaker in het gezelschap van plaatselijke levenskunstenaars. Op de eerste mooie voorjaarsdag zag men hem met de culinaire journalist Nino Tomadesso op een terras raapsoep nuttigen, terwijl bij hen vrijwel gelijktijdig de

bourgondiërsuitdrukking *Lèk vinger, lèk doum* ('Lik vinger, lik duim') over de tong kwam en zij in jaknikkend gelach uitbarstten. Die zomer verrichtte Pierre het startschot van de Ridderronde en kondigde hij de artiesten Beppie Kraft en Frans Theunisz aan op het Preuvenemint, waarbij hij een zeer goed ontvangen grap debiteerde: *miene nachraofis gevloge* (mijn nachtraaf is gevlogen) - een contaminatie van het bekendste liedje van Beppie en het bekendste liedje van Frans. De daaropvolgende winter sloot Pierre zich aan bij zatte harmonie 't *Mooswief häör batse* ('t Moeswief haar billen), die repeteerde in het zaaltje boven café De Boekebieter. Omdat Pierre te muzikaal bleek, werd hij op de tuba gezet. In diezelfde zatte harmonie speelde CDA-deputé Amélie Prevoo-Van Ooyen de klarinet. Met haar en haar man - de aannemer en vice-voorzitter van de supportersvereniging MVV Lerao Prevoo - raakte Pierre goed bevriend. Mw. Prevoo-Van Ooyen kampte echter met een probleem: haar dorst naar het elske. Geen dag verliet ze haar Sint-Pieterse woning zonder een flesje els in haar damestasje. Bijtanken deed ze in de Bóbbel, de Comedie en In de Karkol.

'Pierre, vriend van ons, leuke Hollander - drink één mee!'

Op Aswoensdag werd de rector voor het eerst gevonden. Hij had zich - in het zicht van zijn haven - tegen de Kruisherkerk te slapen gelegd. Hij lag goed, antwoordde hij passanten. Maar tegen half vijf begon hij 'Iech bin gebore in Mestreech' te zingen en verhief zich. Voorwaarts mars! En hij liep de verkeerde kant uit -

weg van huis en haard, óp naar de Markt. Onderweg kwam hij de rooie Paulus tegen, die met zijn hand op een vensterbank steunde. Arm in arm schuifelden ze de Grote Gracht af. Pie en Pau, knuddel in de mouw. Beide galanten waren niet in Maastricht geboren, maar op dat vroege uur liepen er geen Maastrichtser carnavalsgekken over straat dan Pierre en Paulus.

Sin, sin, sin.

Halt! Het nachtcafé opende juist zijn zwaar vergrendelde deur. Pierre wilde tegen de rooie Paulus zeggen dat ze geboft hadden, maar zijn kameraad was nergens meer te bekennen. Geblazen! Veni, vidi, foetsie. Nou ja... een drinkkameraad is nooit lang uit het zicht.

De rector bestelde een kleintje pils en liet er een jonge klare naast zetten, in een dampend glaasje uit het diepvriesvak. Het liep tegen achten. Het gewone leven begon zijn gang te hernemen. Maastricht stond op uit zijn roes. De rector overdacht zijn leven in deze middelgrote provinciestad aan de uitlopers van de Ardennen. Was de stad geen goed geoliede machine?

De eerste witte ochtendstralen vielen op de Markt. Ze deden de klinkers zingen. In Pierre begon een carnavalsliedje te neuriën: ‘t Is of d'n hiemel opegeit...’

Verderop aan de bar deelde iemand mee dat hij om tien uur in de Sint-Matthijkskerk een askruisje ging halen, maar dat hij meteen ná de mis zou terugkomen. Het was de rooie Paulus.

‘Meteten ná de mis!’ riep Paulus in het woeste weg. ‘Snap je?’

Pierre Koolen begreep het volkomen.

Kurt Konijn

De klok van de Sint-Servaas, de vader van alle Maastrichtse kerken, luidde twaalf keer. Middernacht. De tafelenoten keken elkaar even aan. Jawel, het was een geslaagde avond, tot nu toe. Geen verkeerd woord; geen schuine blik. Ongelijkheid in loopbaanperspectief en partneraantrekkelijkheid leken voor één keer geaccepteerd. En wat ook prettig was: er had zich nog geen enkel kind gemeld.

‘Ik zal jullie onze top-vijf van slaapverstoorders noemen,’ zei gastvrouw Caroline en bracht haar gestrekte pinken naar elkaar: ‘Groei pijnen, wormpjes in de anus, house-muziek van de buurjongen, angstaanvallen voor entreetoetsen, akelige dromen over het gat in de ozonlaag.’ Ze lachte en zuchtte tegelijk, waarbij haar linkerwang bevallig naar haar blote schouder neigde.

Middernacht en alles was rustig.

Alleen Lex Luijten voelde een tinteling in zijn onderbenen, die hij er niet uitgeschud kreeg. Hij stond op en ging naar het raam, terwijl hij bij elke stap zijn nakomende voet kort liet sidderen, zoals sommige waadvo-

gels doen. Hij bracht zijn roodaangelopen gezicht tegen de koele ruit en vroeg welke kerktorens boven de huizen uitstaken.

‘Wij kunnen alleen het topje van de Sint-Jan zien,’ antwoordde gastvrouw Caroline.

Lex Luijten draaide zijn hoofd en toen zag hij iets op de tuinmuur bewegen. Een kat? Nee. Een tak? Ook niet. Het was logger. Meer een meetkundig lichaam.

‘Caroline,’ zei Lex. ‘Kom es kijken.’

Dat? Dat was de handdoek van de buurvrouw! Die wapperde daar dag en nacht. Het gevaarte bevatte een beeltenis van Jim Morrison, de jonggestorven zanger van The Doors.

‘Het is een kitschportret,’ zei de gastvrouw. ‘Toch doen die donkere ogen me iets. Zoals ze je aankijken, van onder de prachtige krullen: onrustig maakt me dat.’

‘Staat ze voor het raam te ontbijten,’ ging haar man Edmond verder, ‘stamelt ze: “Daar komt hij weer over de muur gekropen.” Mijn vrouw gelooft dat Jim Morrison haar komt verlossen.’

‘Dat zeg ik voor de grap!’ lachte Caroline. ‘Omdat Jim een doornenkroon draagt!’

‘Jim met de doornenkroon,’ zei Edmond, alsof hij een Jip-en-Jannekeverhaal ging voorlezen. ‘Jim met de doornenkroon.’

‘Flauw!’ zei Caroline, quasi-bestraffend.

‘Dat is ook flauw,’ gaf haar man toe. Hij herinnerde zich dat Jim Morrison en Bob Dylan en John Lennon hen bij elkaar hadden gebracht, tijdens hun zesjarig *exile* in Nijmegen, en misschien ook gehouden.

Voor andere tafelenoten was dat Mick Jagger ge-

weest, of David Bowie, of Paul Simon, of Neil Young, of Gene Clark. Zo was het van Huub en Ceciel Thans bekend dat ze elke avond Lou Reeds 'Perfect Day' draaiden ter bekrachtiging van hun liefdesband, gesmeed op zijn kot in Leuven. Alle aanwezigen in deze met waxinekaarsjes verlichte uitbouw hadden dít gemeen: een bestendig geloof in de éénmakende Kerk van de popmuziek. Men plaagde elkaar met de afgelegde belijdenissen; oude controversen laaiden soms hoog op en de gitaarheiligen werden vrijwel uitsluitend aan de mannenkant van de tafel vereerd, maar aan het instituut als zodanig werd niet getwijfeld. Vrijages met jazz, opera, tango, klezmer of zydeco bleken nooit bedreigend. Eén schorre syllabe van Janis Joplin of Joe Cocker was voldoende om - onbewust - weer absolute trouw te genereren aan het geluid van hun gouden jaren.

'In Amerika is Moby Grape op cd uitgebracht,' zei Victor Bonnemeier. 'Alle nummers op een dubbel-cd.'

'Moby Grape!' riep Lex Luijten en kwam met zijn sidderende voet van het raam naar de tafel terug.

'Sst!' zei gastheer Edmond. 'Denk aan onze kinderen!'

Lex verklaarde zijn opwinding: Moby Grape was zijn vergeten groep in het magische rijtje flowerpowerbands met een dubbele naam en zonder lidwoord: Jefferson Airplane, Buffalo Springfield, Grateful Dead en dus Moby Grape.

'Het is *The Grateful Dead*,' zei Victor Bonnemeier en vervolgde met het rijtje: Quicksilver Messenger Service, Pearls Before Swine, eh... Creedence Clearwater Re-

vival natuurtijk, Chicago Transit Authority, Three Dog Night, Peanut Butter Conspiracy, Strawberry Alarm Clock...

‘Atom Heart Mother,’ zei zijn vrouw José, maar haar ‘O nee!’ ging teniet in hilariteit.

‘Dat is een elpee!’ riepen vijf, zes tafelenoten tegelijk.

‘Alsjeblieft, dénk aan de kinderen,’ zei Edmond.

‘Hier, vier woorden: de Nitty Gritty Dirt Band,’ wilde José Bonnemeier revanche nemen.

‘The Bonzo Dog Doo Dah Band,’ zei Huub Thans.

‘Dave Dee, Dozy, Beaky, Mick and Tich.’

En dat bod van Victor Bonnemeier werd erkend als voorlopig niet te overtreffen.

Eén uur in de ochtend en nergens dreigde gevaar.

De volgende ochtend werd in Landgraaf, dertig kilometer het achterland in, de achtentwintigste of negenentwintigste editie van Pinkpop gehouden; wie was niet de tel kwijt?

Fien Luijten pakte de laatste asperge, die koud lag te glimmen op de galeivormige schotel, en vroeg wie 's ochtends die uitzending had gezien. Die uitzending van de lokale televisie over de geschiedenis van Pinkpop, bedoelde ze. Op de amateurbeelden van editie 1970 - de eerste keer dat het festival in Geleen plaatsvond - had ze haar Lex herkend, in Afgaanse stinkjas, met pas gewassen manen, traag trommelend op zijn spitse knieën.

‘Heden undergroundmuziek,’ zei Victor Bonnemeier.

Huub en Ceciel Thans lachten. Ze kenden de anek-

dote over het vetkuivencafé aan de Rijksweg-Noord waar dat hele Pinksterweekend een bordje tussen de voordeur en de vitrage hing met de mededeling: ‘Heden undergroundmuziek.’

Toen de grap was verteld, werd er kort gelachen, maar daarna viel een lange stilte, alsof de tafelgenoten onaangenaam waren getroffen, alsof een oude familieruzie was opgehaald.

‘Heden undergroundmuziek,’ herhaalde gastheer Edmond schamper. Dat bleek het sein tot een reeks retrospectieve klachten over popfestivals:

... dat het er erger stonk dan op een braderie (Fien) en modderiger was dan na een veldrit (Huub);

... dat je op deze landdagen der zombies (Lex) getuige moest zijn van de allermassaalste expressie van de allermassaalste emotie (Ceciel, met een knipoog naar Willem Kloos): het onderdanige ‘Yeah’ uit tienduizenden kelen;

... dat het onbeschoft was dat de leveranciers hun afnemers ook maar dwongen algeheel gelukkig te zijn (Edmond): het gebiedende ‘Is everybody happy?’ van de optredende artiesten;

... dat deze Nieuwe Goden buiten hun muziek niet veel méér te bieden hadden dan wat slome mimiek, een paar politieke en metafysische ideeën van het niveau stop-de-oorlog of neuk-de-kosmos en een duidelijke keuze om links- dan wel rechtsdragend te zijn (Fien).

Foei, foei, foei: origineler Maastrichtenaren dan Fien, Huub, Lex, Ceciel en Edmond zouden het zó samenvatten: foei, foei, foei.

Maar, vrienden, hun muziek... wat bleef was die fantastische muziek. Voor eeuwig. Gastvrouw Caroline strekte haar blote armen, zodat het vel bij haar ellebogen plooidde, en voerde een balletpas uit. Zij was niet de enige die van tafel was opgestaan. Als in een existentialistisch toneelstuk bevond men zich op verschillende plaatsen in de ruimte. José Bonnemeier stond bij de boekenkast; ze woog de nieuwe vertaling van *Ulysses* op haar beide handen, een gezonde rode baby. Huub en Ceciel Thans waren naar het raam gelopen om Jim met de doornenkroon te zien. Victor Bonnemeier draalde bij de digitale hoek; hij liet een blauwige cd tussen zijn vingers rondgaan.

Pirouettes makend kwam Caroline tot bij Victor. Hij toonde haar de cd, terwijl hij ermee bewoog alsof hij de cassette wilde weggooien. Caroline herkende het hoesje met de babi die onder water achter een dollarbiljet aan zwemt, dat aan een haak hangt.

‘Nirvana,’ zei ze en zocht steun op Victors schouder. ‘Die is van Hannah, onze oudste dochter. Mijn eerste plaat was *A Whiter Shade of Pale* van Procol Harum.’

‘Maar deze hier,’ zei Victor en wees met zijn neus naar wat hij in zijn handen had.

‘Ja?’ zei Caroline, die nog steeds duizelig van de pirouettes was.

Gastheer Edmond voegde zich bij hen.

‘Deze cd hebben we Hannah op haar elfde verjaardag cadeau gedaan,’ zei hij.

‘Navrant detail: exact drie jaar nadat zanger Kurt Cobain zelfmoord heeft gepleegd.’

‘Hannah loopt met alles een beetje achter,’ zei Caroline. ‘Het is heel gek,’ ging ze verder. ‘Hannah zingt alle

teksten van die Kurt Cobain mee: over geweld en geilheid en... Aan de andere kant is ze nog zó kinderlijk. Ze heeft de boekjes van Nijntje op haar nachtkastje liggen!

‘Kurt Konijn,’ zei Edmond.

‘Ik moet zeggen: ze maakt schitterende projecten over hem,’ zei Caroline, die haar man niet goed had gehoord. ‘Hoge cijfers krijgt ze ervoor, hè Edmond? Achten en negens. Eén keer zelfs een negeneneenhalf. “Heel leuk, Hannah” had de schoolmeester eronder geschreven. Terwijl er zinnen in staan als: “Hij heeft zich zelf met knuppels geslagen en met messen gesneden en toen heeft hij zich vermoord.” Heel leuk, Hannah! Maar ik ben trots op haar. Op de Montessorischool wordt het gewaardeerd als je ongewone projecten en spreekbeurten durft te kiezen. En Hannah durft dat, ondanks alles.’

Victor vroeg of hij muzikaal iets betekende, deze Kurt Konijn. Caroline lachte. Ze liep neuriënd naar de boekenkast, waar José voordroeg uit Molly Blooms nachtelijke gedachtenstroom: ‘en ik dacht toen ach hij of een ander en toen vroeg ik hem met mijn ogen het nog es te vragen ja en toen vroeg ie me of ik ja zei ja mijn bergbloem en eerst sloeg ik mijn armen om hem heen ja en trok hem op me neer zodat ie mijn borsten voelde een en al geur ja en zijn hart sloeg als een gek en ja zei ik ja zeker Ja’. Zwaaiend met een grote blauwe map keerde Caroline terug naar beide mannen. Ze liet hen de opgeplakte letters lezen: ‘Alles is mijn schuld’ en daaronder ‘Waarom Kurt Cobain zelfmoord heeft gepleegd’ en helemaal onderaan: ‘Door Hannah Lejeune, groep 7’.

Caroline bladerde het project door. ‘Hier staat de es-

sentie: “De allergrootste reden was toch dat hij het gewoon in zich had.” Wat moet je daaraan toevoegen? Hannah heeft de officiële motieven keurig opgeschreven: gescheiden ouders, emotionele verwaarlozing, op zijn zestiende weggelopen, verslaafd aan de heroïne, de plotselinge roem die hij niet aankan... Maar de ware drijfveer heeft ze perfect aangevoeld: het zat gewoon in die jongen. Daarom richtte hij, zoals Hannah schrijft: “boosheid op zichzelf”. En dat is het eind van het liedje.’

‘Maar wat stelt hij muzikáál voor?’ zei Victor haast geïrriteerd en deed opnieuw alsof hij de cd wilde weggoien.

‘Geen idee. Hannah gebruikt altijd de koptelefoon,’ zei Caroline. ‘We kennen die muziek van Nirvana slechts a capella - via het engelenstemmetje van Hannah. Maar je weet hoe het apparaat werkt?’

Victor vroeg wat ze bedoelde. ‘Zet maar op,’ zei Caroline. Ze tikte met haar trouwring tegen haar wijnglas. ‘Lieve vrienden en vriendinnen! Heden grunge-muziek!’

‘Gaaf!’ riepen Huub en Ceciel bij het raam.

Fien liep naar Lex, de enige die zat, en plaatste een zoemende kus in zijn hals. Het leek alsof ze haar man met haar lippen van zijn stoel probeerde te trekken.

Half twee in de ochtend en enkele gewaardeerde burgers willen zich vermaken. Geen reden tot alarm.

Victor liet de cd-slee naar binnen glijden. De gasten kwamen in een halve cirkel om hem heen staan en wachtten op de eerste klanken: de niet-rokers met de

armen over elkaar; de rakers met één onderarm omhoog. Er volgden volle seconden van stilte - een vacuüm dat alle acht aanwezigen met ontsteltenis dreigde te vervullen. De verlossing kwam in de gedaante van harde, kale gitaarakkoorden. Iedereen keek naar Edmond, want het was algemeen bekend dat hij de klanken van een elektrische gitaar niet kon weerstaan. Dan kromden zich de vingers van zijn linkerhand tot een hanenkam, waarna de vingers van zijn rechterhand denkbeeldig water begonnen af te slaan: de pantomime waarmee zo velen van zijn generatie zich gitaarheld konden voelen.

Maar nu niet. Het was de extra dimensie, die door iedereen onmiddellijk werd gevoeld, de mysterieuze energie, die Edmond vermaande: laat af! Laat af van je Joe Cocker-act! Hij kreeg geen tijd om beduusd te staan, want de stem van Kurt Cobain had zich gemeld en trok de volle aandacht met een zowel cynisch als verleidend: 'Hello, how low, how low, how low.'

Fien liet haar hoofd naar beide kanten gaan - en deze gestage beweging werkte als een metronoom voor de anderen. Huub en Ceciel kwamen in beroering; José, die al eerder haar schoenen had uitgedaan, plaatste haar rechtervoet schuin naar voren en vervolgens opzij.

Toen Caroline zag dat bijna alle gasten dansten, meegesleept door de tierende zang, gaf ze haar man een ouderwets plagerige duw. Eenmaal op gang gebracht, pleegden ook Edmonds ledematen mouterij en zwaaiden en maaiden in alle richtingen. 'Harder!' riep Fien en Victor gehoorzaamde meteen.

Hello! How low! How low! How low!

‘Ja! ja! ja!’ prevelde José. ‘Ja ik wil ik wil ja!’

‘Zo'n goeie zanger als Kurt Cobain vind je niet meer zo snel!’ citeerde Caroline haar dochtertje opgetogen en sprong vervolgens in de bocht.

Nu Lex nog. Door de kus in zijn hals was hij een eind omhooggekomen, maar zijn tintelende kuiten hadden hem weer doen zakken. Nu Lex nog, dacht Ceciël. Haar poging had wel succes: ze stak haar handen onder zijn colbert en trok hem aan zijn oksels overeind.

Ceciël en Lex bijeen. Daardoor draaide de figuratie een kwartslag: Huub zocht José op, Caroline koos Victor en Edmond enterde Fien. Deze herschikking gaf de groepsdans nóg meer vuur en locomotie. En dan de muziek! Nummer na nummer ruiger en ruiger! Alle dansers beseften: dit was zo'n album als Lou Reeds *Berlin* of David Bowies *Heroes*: verpletterend.

Caroline keek Victor in de ogen en voelde dat ook hij door de bedelvende drijfkracht van deze muziek werd bevrijd. Ze sloeg haar armen om hem heen en drukte haar mond op zijn oor. Vrijheid, lieve vriend, vrijheid. Wij zijn vrij van zorgen, vrij van verantwoordelijkheden... daarvan hebben we er meer dan genoeg.

Had jij ooit gedacht dat ons zoiets zou overkomen? Dat ook wij het draagvlak van de samenleving zouden worden? Wie heeft ons dat opgedragen? Waarom moeten wij zoveel financiële en emotionele solidariteit opbrengen?

‘Harder!’ riep weer iemand.

‘Ja!’ schreeuwde Lex. ‘Ik wil die tinteling uit mijn kuiten!’

Geen verantwoordelijkheid, lieve Victor. Niet die

zware klok in de Romaanse toren die bonst: ‘Ver-ant-woor-de-lijk-heid.’ Niet die minister-president op de televisie, met zijn steevaste: ‘We moeten hier onze verantwoordelijkheid nemen.’ Muziek! Dansen! Extase! Dáár bestaan we voor! Niet vader, niet moeder, niet partner, niet werknemer. Geen rollen, geen functies, geen coördinatoren. Niet contactpersoon, niet aanspreekpunt, niet meedenker.

Wij zijn de eeuwig dansende kinderen van de muziek! Onze muziek. De muziek die met óns is begonnen. De muziek die voor óns is gemaakt. Geef ins onze muziek, zodat wij eeuwig extatisch kunnen dansen...

Victor voelde Carolines wensende warmte van zijn oor naar zijn nek trekken, van zijn nek naar zijn sleutelbeen en van zijn sleutelbeen weer naar zijn oor. Hij gaf zijn handen de opdracht naar beneden te zakken - waarom niet? Zijn vingers bereikten haar taille, haar stuit, haar billen. Een beamende ademstoot golfde zijn oorschelp in. Zijn vingers verstarde en grepen.

Victor tilde Caroline op, slechts een stukje, want hij dacht aan zijn lage rugwervels, maar het was genoeg om Caroline, over zijn schouder heen, vol zicht te schenken op de deuropening, waar Hannah stond.

‘Mama,’ zei het meisje. ‘Ik kan niet slapen.’

De redder van het iconisme

Het meer van Bolsena, aan de Via Cassia naar Rome, is diep, ongenadig diep. Het is een volgelopen vulkaankrater, die de vorm heeft van een gigantische ouderwetse frietenzak van Reitz op de Markt als je dat beter snapt. Het meer van Bolsena is twee keer zo diep als de Sint-Janstoren hoog is. Hoeveel pleziergangers zijn niet met veel bombarie in een boot gestapt, naar het midden van *il lago* geroeid en nooit meer teruggekeerd? Het meer van Bolsena zuigt.

Het is aan dit Italiaanse meer dat de Maastrichtenaar Jeroen van Dongen in de zomervakantie van 1986 de geest heeft ontvangen. Zijn vader had uit zijn eigen kunsthandel in Wyck een pak aquarelpapier meegenomen, om zich op de camping te verzetten, want in de kantine van signore Amadeo is nooit veel loos. Maar het kwam er niet van, hoe gaan die dingen? Je drinkt een glaasje grappa in de voortent, je frituurt wat courgettenbloemen in een laag olijfolie, je drinkt nog een grappa...

Zodat zoon Jeroen het plankje ter hand nam, een stuk papier knipte en aan de gang ging. *Het resultaat*: het geheimzinnige meer van Bolsena zoals verbeeld door een

nieuwgeboren kunstenaar. *Zijn motto*: ‘Door onkunde kundig.’ *Zijn relativeringen*: ‘Maar dat is mijn eigen benadering’, ‘Ik heb maar een variabele gedachtengang’ en ‘Ik werk net als Vincent van Gogh: volslagen psychotisch.’

Vanaf september 1997 volgt Jeroen van Dongen de avondopleiding van de Academie Beeldende Kunsten, aan het Herdenkingsplein. Eén vakdocent heeft al geconcludeerd: ‘Jij doet maar wat.’ Jeroens reactie: ‘Jij doet ook maar wat.’ De meerderheid van het docentenkorps echter is verpoepzakt: met stomheid geslagen door zijn natuurlijk talent. Wat moeten we die jongen eigenlijk nog leren?

Etsen is lekker kretsen, stelt Jeroen, wiens enige maatschappelijk erkende vakmanschap bestaat uit een ondernemersdiploma Aardappelen, Groente en Fruit.

Van al dat gekrets en gedabbel in het etslokaal raakt Jeroen soms buiten zijn zinnen: ‘Op een avond moest ik de spiritusverniss van de etsplaat afhalen. Met een grote fles thinner. Aan de gang! Ineens, door alles wat vrijkwam, flipte ik helemaal uit. Terwijl we nog een werkbespreking met Felix van de Beek hadden! Shit, gek! Dus ik kwam daar hartstikke dol binnen. Een of ander Pruisinnetje was juist haar project aan het verdedigen. We moesten voor Felix allemaal een project ontwerpen voor het Herdenkingsplein. Imaginair, maar dat snap je wel. En dat Pruisinnetje had van satéstokjes een carroussel gemaakt, op een stuk hardboard. Eromheen had ze rubberen bandjes van speelgoedautootjes geplakt, bij wijze van zitbankjes, maar daar kwam dan weer een kaars uit, of een schroevendraaier of ik weet het eigen-

lijk niet meer. Ik zeg tegen Felix van de Beek: ‘Ik kan er niks mee,’ en tegen dat Pruisinnetje, dat mij staat te beloeren alsof ik de prins carnaval van Zimbabwe ben: ‘Jèh, ich finde es gewohn scheisse.’

Moet gezegd kunnen worden. Men is immers op de academie om van elkaar te léren. Aan gekuts hebben we niks. Dan zuigt Jeroen zich vol lucht en schudt vulkanisch zijn weerspannige haren. Een Romeinse hoofdman op de Via Cassia. Die moeten ze ook niet besiebelen met satéstokjes en dubbelgevouwen speelgoedautobandjes.

‘Leonardo da Vinci - die ging erop los! Michelangelo - ertegenaar! Vincent van Gogh - naar voren! Hoe dat die kerels aan de gang gingen! Niet nadenken - kwak het erop, hrets het erin! Lekker psychotisch bezig zijn! Er kan ons niets gebeuren!’

‘Je weet dat Pie Cobben ook altijd naar het meer van Bolsena ging. Hij zat niet op Amadeo's camping, maar op Il Lago. Ben ik een avond naar toe geweest. Dat was in de tijd van het sigarettenpeuken wegschieten. Schoot ik mijn peukje in de haren van Pie Cobben zijn vrouw! Bleef zo zitten! En Pie Cobben zich bescheuren! Maar dat is slechts terzijde, misschien niet zo interessant.’

Eveneens minder interessant, misschien, is dat Jeroen afgelopen carnaval een matras heeft meegesleept en bij café de Belzj voor de dames-wc heeft neergelegd, zodat alle dames eroverheen vielen. Of dat Jeroens neef, Servaas Tulkens, in 1993 in de Grote Optocht meeliep met een fruitladder onder de arm, die hij in geval van dorst tegen een gevel met een open raam zette zodat hij bij de lui binnen een flesje bier kon gaan opentrekken.

Zijn thema's. In één woord: de Dood.

‘Wat meen jij dan? Hier, kijk deze ets: een vent heeft een verkeersongeluk gehad; zijn hart is al in een apart kader gezet, maar klopt nog; uit zijn strottenhoofd - zijn kop is naar de kloten - loopt een ladder naar de hemel, maar die beklimt hij niet. De vent heeft geluk gehad. Hij heeft het ongeluk overleefd.’

‘Zie je dit detail? Dat stelt een icoon voor. Op veel van mijn etsen bouw ik een icoon in. Het figuurtje in dat icoon is een dode die de doden staat op te wachten. Heeft deze keer pech, maar een volgende keer weet je niet.’

‘In 1993 ben ik met iconen begonnen. Als een nevenactiviteit. Ik ben gefascineerd door de ei-temparatechniek. Dinsdags overdag volg ik lessen van Dick Scholten, dat is een geweldige vent, maar geen Maastrichtenaar, maar een Kempenaar. Wat ik me afvraag: die Byzantijnen, wat waren dat voor lui? Die geven zich niet bloot op die iconen. Stille taferelen, doodstil, aleeuwig. Maar ik had een kameraad, die kwam opeens niet meer naar school: bleek gestorven bij een verkeersongeluk. De dood van een speelmakker en dan de begrafenis in Sint-Pieter-beneden waar iedereen gek van verdriet werd - ik weet niet, maar we mochten geloof ik niet mee naar het kerkhof. Waar ligt hij begraven? Daar pijnig ik nog altijd mijn hersens mee. Of hebben ze hem verbrand? Nee hè, dat doen wij niet?’

‘Had de verkeersborden niet gezien. Ik krets veel verkeersborden. Stop! Verboden in te rijden. U nadert een voorrangsweg. In 1994, toen ik nog met Chantal vrijde, sta ik op de Pieterstraat te bellen en ik kijk naar buiten

en zie een lijkenwagen langsrijden en ik kijk weer op en ik zie weer een lijkenwagen langsrijden en dat tot drie keer toe. Dat zijn van die periodiek gekke dagen.'

'Sterven - niet voor het een of ander, maar die speelkameraad, en dan word ik 's nachts wakker en kijk ik naar mijn iconen en mijn etsen waar dan weer iconen in zitten. Doden die wachten op nieuwe doden. En dan denk ik jèh waarom leef ik nog wel? Het zal zo zijn dat het dodenrijk heeft beslist: laat die Jeroen van Dongen maar lopen, laat die maar schuiven, want die moet het iconisme redden. Maar als ik in Italië langs een begrafeniswijnhel loop en ik zie al die doodskisten, grote en kleine - weet je dat er vroeger ook zo'n winkel in Maastricht was waar nu de Take Five is?'

'Al mijn vriendinnen vonden het leuk aan het meer van Bolsena. Ik heb er al de nodige meegenomen. En vorig jaar, toen ben ik weer eens met pa en ma gegaan, en met mijn huidige vriendin, en met de hele schilderrotzooi, en ik zou rijden en toen ben ik de avond ervóór tot half drie doorgezakt in de Oase. En 's morgens om zeven uur de autostrada op. Met een kater door Luik, met een kater door Metz, met een kater door Basel, met een kater door de Sint-Gotthardtunnel, met een kater door Bologna, met een kater door Orvieto. Maar we kwamen zonder schrammen aan. En 's nachts, toen we terugliepen van het stadje naar de camping van Amadeo, zeg ik tegen mijn liefste: "Ik heb een paar grappa's gedronken, dat weet ik, maar ik voel zo'n grote aanvechting om in het meer te springen."

En ik spring, tussen twee boten door, whaaf, het meer van Bolsena in. Shit man! Kletsnat!'

Wetenswaardigheden

‘Noem hem maar Huub,’ hadden de zusters van het klooster gezegd, ‘want hij is op Sint-Hubertus gevonden.’

Joep Schepers en Barbara Houben waren drie jaar getrouwd en ze hadden nog steeds geen kind. Joep had zich erbij neergelegd, maar Barbara niet. Elke dag, voor de mis, bad ze tien weesgegroetjes voor het Maria-altaar in de zijbeuk. Vrijdags, als ze naar de markt in Maastricht ging, bracht ze altijd een bezoek aan de kapel van de Sterre der Zee, en stak een grote kaars op. Op 15 augustus, met Maria-Hemelvaart, reisde ze met een bus naar Scherpenheuvel en in oktober ook nog naar Banneux. Ze spaarde voor Lourdes.

In Scherpenheuvel legde ze de hele kruisweg op haar knieën af, alle trappen op, van statie naar statie. In Banneux beloofde ze Maria dat ze al hun spaargeld aan de negers in Afrika zou schenken als ze in verwachting raapte. Ntien jaar huwelijk was er nog geen kind geboren.

Toen werd Huubke gebracht. Ze zou hem nooit meer laten gaan.

Huub groeide op, werd naar de kleuterschool gebracht, naar de lagere school, deed zijn eerste heilige communie, deed zijn plechtige communie, ging door naar de ULO en vond werk op de afdeling administratie van de rubberfabriek Radium in Maastricht. Maar hij ging niet dansen op zondagavond, hij kreeg geen verhering en trouwde niet.

‘Hij is te mager om er een mee te krijgen, die spinvlieg,’ zei mevrouw Schepers tegen de burens en de familie. ‘Het is niet mijn schuld: ik heb hem elke dag spek en eieren voorgezet, maar hij duwde zijn bord weg. Ik zou heel graag willen dat hij een goeie vond.’

In haar hart was ze blij dat Huub niet ging dansen. Had ze hem daarvoor van de straat opgeraapt? Dat hij na een paar jaar alweer bonjour zei?

Op zijn vierendertigste woonde hij nog steeds thuis.

Toen stierf Joep. Zijn door silicose aangetaste longen hadden het begeven.

Er veranderde niet zo veel voor mevrouw Schepers: haar man was, sinds ze hem hadden afgekeurd, van 's morgens vroeg tot 's avonds laat in de moestuin bezig en kwam uitsluitend naar binnen om wat te eten of te slapen.

Alleen 's zondags en op feestdagen merkte ze goed dat Joep er niet meer was. Ze kon er maar moeilijk aan wennen bij Huub aan de arm te lopen: hij was zo lang, zeker een kop groter dan Joep. ‘Huubke, trek niet zo aan me,’ moest ze voortdurend zeggen.

En er was nog iets: als ze zich klaarmaakte om naar de hoogmis te gaan of naar de familie, moest ze nu aan

Huub vragen of haar onderrok er niet van achteren onderuit kwam. Dat gaf haar een ongemakkelijk gevoel. Hoe je het ook bekeek, hij bleef toch een vreemde... Ze schaamde zich voor die gedachte, maar ze hon het niet van zich afzetten: zou hij soms naar haar benen kijken in plaats van naar haar onderrok? Met Joep had ze zich daar nooit druk over gemaakt.

Een paar jaar na de dood van Joep Schepers ging Huub rijles nemen. Hij was al een tijd voor een auto aan het sparen, zette elke week een deel van zijn loon op een boekje. Niet lang nadat hij zijn rijbewijs had gehaald, was er genoeg geld om een goeie tweedehands Volkswagen te kopen.

De auto was niet om ermee naar zijn werk te rijden: daar was mevrouw Schepers erg op tegen. Ze meende dat de opgeschoten jongens in de fabrieksbuurten moedwillig krassen maakten op geparkeerde auto's. Huub kon beter met de fiets blijven gaan, zoals hij dat al jaren deed. Over het jaagpad langs het Julianakanaal was hij er binnen vijftwintig minuten. De auto was om in de zomermaanden mee te toeren.

Mevrouw Schepers genoot ervan naar Valkenburg of de Gulperberg te rijden, maar ze had wel angst met Huub achter het stuur. Als ze een heuvel opreden, keek ze aan één stuk achterom, bang dat Huub niet de macht had genoeg gas te geven, zodat ze op een gegeven moment weer zouden zakken en tegen een achterligger botsen.

‘Ik heb alle heiligen in de hemel aangeropen,’ zucht-

te ze als Huub de laatste bocht had genomen en ze op het plateau uitkwamen.

Bovenop hield ze zich stil. Maar op het moment dat ze weer aan een afdaling begonnen, riep ze: 'Ho!' - alsof er een paard voor de wagen liep - en eiste van Huub dat hij de motor afzette. Bergaf en dan ook nog de motor aan, hoe wilde hij dan kunnen afremmen als er een tractor voor hen zat? Ze moest er niet aan denken.

Huub schakelde de versnelling in zijn vrij, draaide de contactsleutel naar links en klemde zijn lange vingers om het stuur.

'Nu zijn er een viertal mogelijkheden,' zei Huub als ze bijvoorbeeld beneden in Gulpen waren uitgekomen bij de rijksweg die het stadje in tweeën snijdt. 'Deze kant op, naar rechts, hebben we de forellenkwekerij - heel interessant, ook als je niet van vissen houdt - en kasteel Neubourg, dat trouwens veel ouder is dan de meeste mensen denken; die kant op, naar links, hebben we het klooster van Wittem natuurlijk, met het praalgraf van kardinaal Van Rossum, en, iets verder weg, de Heimansgroeve, de enige plek in Nederland waar het carboon aan de oppervlakte ligt. Zeg het maar, mam.'

'We gaan gewoon bij het Gulperberg Panorama een kop koffie drinken met iets lekkers erbij,' zei mevrouw Schepers. 'Dat is toch gezellig, wij met z'n tweetjes?'

Huub startte de motor en reed, niet naar links en niet naar rechts, maar rechtdoor, de Gulperberg op.

Ze staken nooit de grens over. Als mevrouw Schepers ook maar een vermoeden had dat ze in de buurt van Bel-

gië of Duitsland kwamen, wilde ze al dat Huub omkeerde. Sinds de dag dat Joep in Luik een haan kocht die thuisgekomen al gestorven bleek, had mevrouw Schepers een hekel aan het buitenland. Maar Huub, hoe groot zijn liefde voor zijn eigen streek ook was, droomde van het buitenland. Naar Keulen wilde hij, de dom bezichtigen; hij wou naar het Atomium in Brussel, naar Parijs; maar ook naar de bossen van de Ardennen, waar Sint-Hubertus jaagde en waar hem een groot hert met een lichtend kruis tussen het gewei was verschenen, dat hem opriep naar Maastricht te gaan.

Eén keer heeft Huub het toch geprobeerd met zijn moeder de grens over te rijden.

Op een zondagmiddag wilde mevrouw Schepers, voor ze gingen toeren, bij Tiny Ummels langsrijden om haar kerkbijdrage op te halen. Tiny Ummels woonde bij de overweg aan het eind van het dorp, een flink eind uit mevrouw Schepers' route.

Ze was een weduwe van achter in de dertig (haar man was in het Julianakanaal verdronken toen ze nog geen maand waren getrouwd) en gaf aardrijkskunde op een lagere school in Geleen. Ondanks haar verdriet had ze haar vrolijke gezicht behouden.

Mevrouw Schepers en Huub stonden in de gang van haar woning. Tiny Ummels had het zakje in de keuken klaargelegd, maar wist niet meer precies waar.

‘De Fluwelengrot in Valkenburg,’ zei Huub. ‘Is dat geen idee, mam? Daar zijn interessante muurtekeningen over de tijd van de kasteelheren. Of wilt u misschien liever de Fantoomspelonken bezichtigen?’

‘Hij weer met zijn grotten,’ zei mevrouw Schepers.

‘Wat zouden we daar moeten zoeken?’

Tiny Ummels kwam de gang in.

‘Weet je waar het nu lag?’ zei ze. ‘Gewoon op de ijskast.’

‘Hoor je waar Huubke naar toe wil?’ zei mevrouw Schepers tegen haar. ‘De grotten. Stel je voor dat die gids zijn lamp uitgaat. Dan komen we er niet meer levend uit.’

‘Een carbidlamp die uitgaat?’ zei Huub. ‘Dat gebeurt zelden of nooit. Carbidgas is een verbinding van calcium, koolstof en water, dus...’

‘Ik heb nee gezegd, Huubke, en dan blijft het nee,’ zei mevrouw Schepers. Ze zette haar rechtersvoet naar buiten en drukte haar tas aan het hart.

‘Daarbij stikt het nu van de toeristen in Valkenburg,’ voegde ze eraan toe. ‘Als ik die wandelstokken al zie, met die scherpe punten en die plaatjes erop getimmerd...’

‘Weet je wat?’ zei Tiny Ummels. ‘Jullie stappen met z’n tweeën in die auto en dan zien jullie wel waar jullie naar toe willen.’

‘Waarom gaat u niet met ons mee?’ zei Huub daarop. Hij deed dit op zijn vriendelijke en bescheiden toon. Toch schrok Tiny Ummels: er klonk iets vreemds in zijn stem door, althans dat meende ze, alsof hij het niet zomaar vroeg. Ze deed alsof ze nadacht en zei toen: ‘Waarom eigenlijk niet? Ik moet wel nog proefwerken nakijken, maar dat kan ook vanavond, hè?’

‘Ga jij maar voorin zitten,’ zei mevrouw Schepers. ‘Huubke rijdt altijd zo midden op de weg en dan word ik

gewoon niet goed als ik al die auto's en vrachtwagens recht op me af zie komen.'

Via Klimmen en Ubachsberg kwamen ze uit in Eys. Huub stelde voor een bezoek te brengen aan de Sint-Agathakerk, een van de weinige barokkerken in de streek en om die reden al een bezienswaardigheid.

Maar toen bleek dat het lof aan de gang was, liepen ze terug naar de auto en besloten verder te rijden naar de Gulperberg. In de tweede versnelling reed Huub langzaam naar boven. Hij parkeerde de auto bij het Maria-monument en zei: 'Grappig idee: een kopje koffie op honderdzevenenvijftig meter boven NAP.

'Dat rijmt,' lachte Tiny Ummels.

'Huubke, help me even, jong,' zei mevrouw Schepers, die het portier al had opengemaakt, maar te stram was om op eigen kracht de auto uit te komen.

Toen ze een plaats op het terras van het café-restaurant hadden gevonden en drie koffie met een stule kersenvlaai hadden besteld, zei Tiny Ummels: 'Ik sta versteld van jouw kennis van Limburg, Huub.'

'Zuid-Limburg,' zei Huub met geheven wijsvinger en hij vervolgde op ernstiger toon: 'Midden- en Noord-Limburg ken ik niet zo goed. Ik ben één keer in Roermond geweest, toen ik me moest laten keuren voor dienst.'

'Meer op België en Duitsland georiënteerd,' knikte Tiny Ummels.

'Ik ben nog nooit in het buitenland geweest,' zei Huub.

'Nog nooit?' riep Tiny Ummels uit. 'Zelfs niet in Luik of Aken?'

‘Weet je waarom?’ zei mevrouw Schepers, die met de zijkant van haar vorkje een hoek van haar stuk vlaai probeerde af te scheiden. ‘In het buitenland werd je genept waar je met je neus bijstaat.’

‘Maar vroeger...’ begon Huub glimlachend.

‘Joep zaliger,’ ging mevrouw Schepers verder, ‘heeft eens in Luik op het Bat een haan gekocht. Toen hij thuis de doos openmaakte, lag het beest al met zijn poten omhoog.’

Hierna viel een stilte. Mevrouw Schepers zocht iets in haar tas; Huub, nog steeds met een glimlach op zijn lippen, tuurde in het blauwige dal.

Tiny Ummels greep de gelegenheid aan hem eens nader te bestuderen, want dat had ze, zolang als ze hem kende, eigenlijk nog nooit eerder gedaan. Hij had zijn donkerbruine haren met behulp van wat brillantine strak over zijn schedel gekamd, vanaf de scheiding schuin naar achteren; hij had een blauw pak aan, en een smalle, zwarte das, die halverwege met een zilverkleurige schuifklem aan zijn hemd was bevestigd. Ze vond hem niet onaantrekkelijk. Vooral zijn karakteristieke neus met mooie langwerpige neusgaten, beviel haar.

‘Van de week,’ zei Huub op de peinzende toon van iemand die langzaam uit zijn overdenkingen terugkeert, ‘van de week ben ik in het Afrika-Museum geweest, bij de paters op de Keerderberg. Ik heb gewoon aan de chef gevraagd of ik een uur langer middagpauze mocht hebben. Mooie maskers hebben ze daar, prachtig.’

‘Ik wist niet dat jij in Afrikaanse kunst was geïnteresseerd,’ zei Tiny Ummels. ‘Ik heb ook altijd...’

‘Ik ben het meest geïnteresseerd in historische en natuurwetenschappelijke onderwerpen die betrekking hebben op Zuid-Limburg,’ zei Huub en voegde er zacht aan toe: ‘Maar vreemde culturen hebben ook mijn belangstelling.’

‘Dus jij zou best een keer naar de binnenlanden van de Kongo willen reizen?’ zei Tiny Ummels.

‘Nou, dat...’

‘Is inderdaad wat ver voor een eerste trip naar het buitenland,’ haastte ze zich aan te vullen.

‘Wat ik wel eens...’ zei Huub, toen zijn moeder even naar binnen was om haar handen te wassen. ‘Limbourg. Het plaatsje Limbourg in de Ardennen. Dat kijkt me erg interessant, omdat de naam van onze provincie daaraan ontleend is.’

‘Limbourg?’ zei Tiny Ummels. ‘Dat is niet zo ver. Een kilometer of twintig; bij Verviers.’

Ze kreeg een kleur: ‘Zullen we ernaartoe rijden?’

Huub glimlachte.

‘Tja, waarom ooh niet?’ lachte ze.

Nee, knikte Huub, nog steeds glimlachend.

‘Nee?’ zei Tiny Ummels verbaasd. ‘Ik dacht...’

‘Ik kan dat niet doen,’ zei Huub. ‘Zij heeft mij toen letterlijk...’ Hij frunnikte met zijn vingers aan een tafelklem.

‘O,’ zei Tiny Ummels teleurgesteld. ‘Het is een mooi stadje, geloof ik. Ik ben er ooh nog nooit geweest.’ Ze haalde haar schouders op: ‘Misschien krijg ik iemand anders nog eens zo gek.’

Huub schuifelde met zijn sandalen over de houten vloer, maar zei niets.

Mevrouw Schepers kwam terug. Ze aarzelden of er nog wat moest worden besteld. Tiny Ummels opperde richting Klein Zwitserland te rijden, bij Slenaken. Daar had je ook een mooi uitzicht.

‘Vooruit met de geit,’ grapte mevrouw Schepers. ‘De jeugd heeft het vandaag voor het zeggen.’

‘Zo is het, mam,’ lachte Huub. Hij stond op en liep naar binnen om af te rekenen.

Over het stille plateau tussen Gulp en Geul reden ze naar het zuiden.

‘Kijk, wat een mooie. bolderiken,’ verbrak Huub na een paar kilometer het stilzwijgen. Hij remde af en wees naar een korenveld.

‘Huubke, let op het verkeer in plaats van op het landschap,’ zei mevrouw Schepers.

‘Er zijn maar weinig mensen die weten dat Zuid-Limburg de rijkste flora van Nederland heeft,’ zei Huub daarop. ‘Hier groeien planten die nergens anders op de wereld voorkomen. De berggamander, om een voorbeeld te geven. Een juweel van een plantje, dat op de kalkgraslanden groeit.’

Ze kwamen in het gehucht Heijenrath aan. Vlak daarachter was Klein Zwitserland, de bochtige afdaling naar Slenaken, met campings, pensions en uitspanningen erlangs.

Maar Huub liet de afdaling rechts liggen en nam de weg naar Epen! Een paar honderd meter verder reed hij een stille weg op, die in de richting van de Belgische grens liep. Zijn moeder had niets in de gaten, maar Tiny Ummels keek bevreemd naar links en rechts. Ze zei echter niets.

Ja, ze waren in België! Tiny Ummels zag het aan de telefoonmasten. Wist Huub het ook? vroeg ze zich af. Of had hij deze weg expres genomen om niet langs het grenskantoor van De Plank te hoeven? Ze wierp een steelse blik opzij, maar ze zag niets bijzonders aan hem.

‘Goh,’ liet ze zich ontvallen. Huub plooidde zijn gezicht tot een glimlach, maar zei niets, deed alleen een half vragend, half bevestigend ‘mm’ van zich uitgaan.

‘Is er wat, Huubke?’ vroeg mevrouw Schepers.

‘Hoezo, mam? Nee,’ zei Huub.

De weg draaide naar rechts, steil omlaag een bos in. Huub zette de motor af en klemde zijn vingers om het stuur. Toen ze na een paar scherpe bochten het bos uit kwamen, suïden ze zo Teuven binnen. Bij het eerste kruispunt zette Huub de motor weer aan en sloeg linksaf, richting Henri-Chapelle.

Of het nu door de huizen kwam, of door de nummerborden van de geparkeerde auto's, of door de uithangborden van de cafés, ineens ging mevrouw Schepers rechtop zitten.

‘Ja maar... Huubke! Wat heb je gedaan? Waar ben jij naar toe gereden? Wat is dit?’

Huub gaf niet meteen antwoord.

‘Wat is...’ stamelde mevrouw Schepers. ‘Huubke?’

‘Dit is Teuven’ zei Huub. Hij keek in de achteruitkijkspiegel.

‘Stop!’ zei mevrouw Schepers met vreemde stem. ‘Stop, ik moet huilen.’

‘Mam...’ zei Huub.

‘Stop!’

Huub zette de auto aan de kant van de straat en

mevrouw Schepers begon te huilen.

‘Mam, alstublieft, niet doen,’ zei Huub strak voor zich uitkijkend.

‘Ik weet dat je daar niet tegen kan,’ zei mevrouw Schepers. Ze knipte haar tas open en stak haar neus erin. ‘Waar heb ik mijn zakdoek gedaan?’

‘Moet u een papieren zakdoekje van mij hebben?’ zei Tiny Ummels, maar mevrouw Schepers had hem al gevonden.

‘Wassen, strijken, sokken stoppen, pak naar de stomerij, dat wordt allemaal voor hem gedaan,’ zei ze tegen Tiny Ummels, terwijl ze haar zakdoek weer in haar tas deed. ‘En eten. Elke avond staat er warm eten voor hem op tafel. Ook 's zaterdags. Vlees, aardappelen en groenten - verse groenten uit de moestuin. Vraag maar eens aan hem of ik hem ooit iets uit blik heb voorgezet. Vraag maar.’

‘Maar tante Barbara,’ zei Tiny Ummels, ‘het is allemaal niet zo...’

‘Bijna veertig jaar heb ik voor hem gezorgd en wat krijg je ervoor terug? Zoiets. Rijdt hij stiekem naar het buitenland als je even niet oplet. Zoiets krijg je terug. Altijd moet hij ergens naar toe, een museum bezichtigen of een oud kasteel. En als we er dan zijn, is het niet van: even rondkijken, leuk en weer verder. Nee, dan begint hij de schoolmeester uit te hangen: hoe hoog het is, hoe oud en hoe lang ze eraan hebben gebouwd. Allemaal om mij te judassen.’

Huub bracht zijn rechterhand naar zijn hoofd en voelde aan zijn haren.

‘Tante Barbara, is het niet veeleer interesse van hem?’ zei Tiny Ummels.

‘Niks interesse,’ zei mevrouw Schepers. ‘Hij wil laten zien hoeveel hij weet, daar is het hem om te doen. En waarom? Vraag eens aan hem waarom, vraag eens!’

Huub plaatste zijn vingertoppen tegen elkaar.

‘Vraag dan, Tiny!’ zei mevrouw Schepers.

‘Mam, alstublieft,’ zei Huub. ‘Ik heb dat één keer... Ik was nog een kind.’

Mevrouw Schepers knipte haar tas open en begon opnieuw te huilen.

‘Huubke, rij terug,’ zei ze. ‘Rij terug naar huis, jong.’

Toen ze Slenaken binnenreden, zei Huub: ‘Ik dacht echt dat Teuven...’

‘Ja, jong,’ zei mevrouw Schepers, ‘ik geloof je.’

Een paar jaar later ontving Tiny Ummels een ansichtkaart van de Sacré-Coeur. ‘Groeten uit Parijs van Huub Schepers,’ stond erop.

De oude kapelaan van Elsloo was gestorven. In zijn plaats kwam een zekere Hansen, een jongeman uit de buurt van Hoensbroek. Het eerste dat hij deed, was bij alle parochianen op bezoek gaan om zich voor te stellen. Zo kwam hij ook bij mevrouw Schepers en Huub terecht. Hij bleef de hele middag.

Hij begon met te zeggen waar hij vandaan kwam. Daarna vertelde hij over zijn ouders, zijn broers en zusters. En over zijn heeroom, die in de missie werkte op Ceylon en die zijn grote voorbeeld was. Vervolgens stelde hij een paar vragen. Eerst aan mevrouw Schepers. En toen ook aan Huub: waar hij werkte, en of hij hobby's had.

Huub vertelde dat hij in Maastricht werkte, op de afdeling administratie van de Radium, en dat hij was geïnteresseerd in de natuur en geschiedenis van Zuid-Limburg.

‘Echt waar?’ zei kapelaan Hansen. ‘Maar dan heb ik misschien iets voor je.’

Hij nodigde Huub uit de volgende zaterdagmiddag bij hem op bezoek te komen. Zijn voorganger had een kast vol Limburgensia nagelaten, waaronder veel over de Bokkerijders en over de mergelgrotten. Die konden ze dan samen bestuderen.

Hij praatte heel lang met Huub, die zaterdagmiddag en ook de volgende zaterdagmiddag.

‘Jij bent zo vol interesse, geweldig,’ zei hij toen hij Huub uitliet. ‘Als er iemand is die het verdient een reis naar het buitenland te maken, ben jij het wel.’

Huub moest lachen, maar kapelaan Hansen verzekerde hem dat hij het meende en dat hij hem daarbij graag wilde helpen. Huub zweeg een hele tijd. Ten slotte zei hij: ‘Ik vind het goed als mijn moeder het ook goed vindt.’

Kapelaan Hansen ging naar mevrouw Schepers toe. Haar eerste reactie was: ‘Heb ik hem daarvoor van de straat opgeraapt? Hij kan toch wachten tot ik dood ben?’

‘Maar mevrouw, hoe kunt u zoiets zeggen?’ zei kapelaan Hansen. ‘Huub is 42. Hij mag wel eens wat van de wereld zien. Hij houdt daarom niet minder van u.’

‘En dan, naar de Moulin Rouge?’ zei mevrouw Schepers. Kapelaan Hansen legde uit dat Huub met een gezelschap ging en dat het een culturele reis was, met veel museumbezoek.

‘Ach, laat hem ook maar gaan,’ zei mevrouw Schepers. ‘Wat heb ik te willen?’ Kapelaan Hansen zei dat ze het zo niet moest zien, maar dat hij niettemin blij was dat ze haar toestemming had gegeven.

‘Laat hem maar gaan,’ zei mevrouw Schepers. ‘U zult zien, meneer kapelaan, dat hij na een dag huilend bij me terugkomt.’

Huub kwam niet na een dag terug, maar hij huilde wel toen hij na de volle vijf dagen weer bij het station in Elsloo uit de bus stapte. Het was de reis van zijn leven geweest.

Voor zijn moeder had hij een goudkleurig Eiffeltorentje meegenomen, op een roze voetstuk waarin ‘Souvenir de Paris’ stond gegrift. Ze zette het op het dressoir en begon te huilen. Huub zei dat hij nu genoeg van de wereld had gezien en beloofde haar dat hij nu voor altijd bij haar zou blijven.

Mevrouw Schepers is nu dood. Op haar sterfbed zei ze tegen kapelaan Hansen: ‘Huubke blijft bij me zitten, dag en nacht. Ik ben zo blij dat de nonnen hem toentertijd naar mij hebben gebracht.’

Kapelaan Hansen knikte.

‘Ik heb een leed met hem gehad,’ ging ze verder. ‘Hij wist zo veel. Je kon niets zeggen, of hij wist het beter. Als ik zei: “Het onweer zal wel overdrijven, want het komt van België af,” zei hij: “Dat heeft er niks mee te maken,” en dan rekende hij uit hoe snel het onweer er aankwam. Dat had hij zichzelf geleerd... Professor! Toen Joep en ik vonden dat we hem moesten zeggen dat we hem hadden aangenomen, was hij even stil, maar

niet lang: “Nu snap ik het,” zei hij. “Dan ben ik de zoon van een professor. Mijn echte vader is een professor.” Omdat hij zulke mooie rapporten had, meneer kapelaan, daarom dacht hij dat. Hij heeft ons altijd kwalijk genomen dat we hem niet hebben laten doorgaan naar de HBS. Waar hadden we dat van moeten betalen? Van die paar centen die Joep op de Maurits verdiende? Of hij ons niet genoeg heeft gekost! Altijd verkouden, altijd sinaasappelen. Of het niet normaal is dat hij ook eens wat inbracht! Niks ervan. Al twintig jaar krijg ik te horen: “U heeft me dan wel aangenomen, maar eigenlijk bent u te stom voor mij.” Ja, niet met die woorden. Hij liet het je voelen en dat doet nog meer pijn. Ondanks dat... Als u eens wist, meneer kapelaan, hoeveel ik van die jongen heb gehouden. Meer dan ik van een eigen kind zou hebben gehouden, dat weet ik vast en zeker. Hij heeft zulke mooie handen.’

Een dag voor ze stierf, vroeg ze aan Tiny Ummels of zij nu met Huub wilde trouwen.

‘Maar tante Barbara,’ zei Tiny Ummels, ‘u weet toch dat ik trouwplannen heb met een collega van school?’

Huub kon het niet opbrengen mee te gaan naar het kerkhof. ‘Dan spring ik mee,’ zei hij, ‘dan spring ik mee.’

Hij woont op kamers in Sittard. Hij werkt niet meer op de rubberfabriek; bij een reorganisatie hebben ze hem moeten ontslaan. Hij vindt het niet zo erg om een uitkering te hebben. Hij maakt niet veel geld op en wat de sociale contacten betreft: hij doet vrijwilligerswerk en is een actief lid van het Natuurhistorisch Genoot-

schap. Hij overweegt zich in te schrijven aan de Open Universiteit. De zondag is zijn fijnste dag: dan gaat hij met kapelaan Hansen bij Tiny Ummels en haar man bridgen.

De grootste zweetpoten van heel Frankrijk

Maestricht au matin. Meneer Rudy staat met een glunderend gezicht onder de schoolbel. Half negen. Zo meteen komen ze. Dáár, daar komt de eerste al de speelplaats op lopen! Ach mijn gouwe, wat zie je er weer magnifiek uit vandaag! Goddelijk product van echtelijk geknutsel! Kom hier en laat me je bewonderen...

Maar iets anders: heb je dat stuk gelezen, over de crisis in het onderwijs? Wat crisis? Niks crisis! De kinderen reiken zélf de oplossing aan: ze willen verhalen horen. Stond in de *NRC*. En dat is precies wat ik al mijn hele werkzame leven doe: verhalen vertellen. Van Karel en de Elegast. Van het vrouwtje van Stavoren. De Drie Musketers. De Sterre der Zee. Archimedes in het bad. De Rattenvanger van Hameln. Sint-Lambertus en Dodo van Herstal. En natuurlijk de Sint-Servaaslegende. Héérlijk, onze Sint-Servaas, de Armeniër die maar met zijn stok op de grond hoefde te slaan en daar had hij al een bron om uit te drinken. Van zulke verhalen smullen die jongens in de klas! Oortjes gespitst. En of dat dan allemaal historisch wáár is, maakt geen tuit uit. Het gaat erom belangstelling te kweken. Via het verhaal onthou-

den de kinderen iets. Als ze groot zijn, denken ze: Hendrik de Achtste? Knoeken!

Je weet toch dat Hendrik de Achtste zijn afgeknauwelde knoken de lucht in flikkerde? Ja, en de bediende... ving hij die knook niet op - kop eraf! Ach mijn lieve God, foei, foei, foei wat een tijden! Maar het is een kapstokje voor je geheugen: Hendrik de Achtste - knoken. Zo werkt de menselijke geest.

Of pak Galilei. Die zat in de dom naar een vervelende preek te luisteren. Een van ons zou in slaap sukkelen, maar niet Galileo Galilei! Die gaat nadenken. Die ziet een kroonluchter een beetje heen en weer slingeren door de tocht en ontdekt een belangrijke natuurkundige wet: slingerduur is onafhankelijk van slingerwijdte. Magistraal! De slinger van Foucault leg ik ook uit aan de kinderen, je weet wel, met een cirkel van houten blokjes op de vloer. Snappen ze intuïtief. De wereld draait, maar de slinger niet. Daarom tikt-ie bij iedere zwaai een nieuw blokje om.

Met carnaval kom ik oud-leerlingen tegen, die zijn nu psycholoog of notaris en die zeggen: 'Van die verhalen van jou, Rudy...' Snap je? Die denken: de Zonnekoning? Zweetpoten! Je weet dat Lodewijk de Veertiende zich nooit waste. Dat deed niemand in die tijd. Dat was een modeverschijnsel. Het hof van Versailles was één onnutte bende. Je had daar ook pisboys. Als het hof in de tuinen ging wandelen - promeneren moet ik zeggen - stonden overal pisboys verdekt opgesteld, met een emmertje in de hand. En als dan zo'n graaf of hertog of de Zonnekoning zelf zei: 'Mon Dieu, ik voel dat ik...', dan wenkte zo'n pisboy discreet van achter zijn struik

of boom. ‘Kom maar hier, heer, in dit zilveren emmertje.’

Waarop de kinderen in mijn klas, slim als ze zijn, altijd vragen: ‘Meneer Rudy, waren er ook pispirls op het kasteel van de Zonnekoning?’ ‘Niet nodig,’ zeg ik dan, ‘de hofdames waren snelplassers. Die hadden zo'n brede rok, die hoefden maar even door de knieën te gaan en... Snappen jullie?’ Zo'n bende was het. En een luizen die ze onder hun pruiken hadden, niet te geloven. Ze hadden ook zo'n krabbelstokje, een handje op een stok om zich op de rug te kretsen. Maar ze vertihten het zich te wassen. Als de bediende 's morgens Lodewijk de Veertiende kwam wakker maken en het beddengoed omsloeg en bijna van zijn eigen ging van de stank, zei de Zonnekoning vol trots: ‘Ik heb de grootste zweetpoten van heel Frankrijk.’ Het is een Engelandier die daar een einde aan heeft gemaakt. Beau Brummel, een dandy. Die schreef in de gazetten: ‘Die Fransen, die Fransen toch..’ Toen was het gauw afgelopen.

Dankzij zulke details in de verhalen, zulke kapstokjes, herinneren de kinderen zich de grote lijn. Dat Hendrik de Achtste een bruto was, Galilei een genie en Lodewijk de Veertiende een vieze, dat weet je via de knoken, de kroonluchter en de zweetpoten. Dat is de kracht van verhalen. En of ze nou echt precies zo zijn gebeurd, jong, dat maakt geen tuit uit. Dat kunnen de kinderen later, als ze groot zijn, nog altijd verifiëren. Mijn ambitie is ze de lust tot verifiëren bij te brengen.

Als ik opnieuw word geboren - wat ik héél graag wil - zou ik weer het onderwijs kiezen. Exact hetzelfde leven. Maar mijn pa had andere plannen met mij. Die wil-

de dat ik zou intreden. Die zag zelfs een potentiële paus in mij. Als ik voor sinterklaas een revolver vroeg, reageerde hij gepikeerd: ‘Vraag je toch een kelk!’ Ik herinner me dat we een keer in de trein naar Brussel zaten. Tegenover ons zat een bekende met zijn kinderen: twee nonnetjes en een neomist. Alledrie zaten ze zo zoet te kijken als mieren. Zei mijn vader tegen die bekende: ‘U heeft toch maar geboft met uw kinderen!’

Maar je wil je eigen pa niet teleurstellen, dus je gaat meedoen met zijn droom. Ik speelde vaak processietje. Met een eigengemaakte mijter op. Een keer hadden Noël Dister, die later inderdaad priester is geworden, en ik op zolder een draagbaar in elkaar gevogeld om ons gietijzeren Mariabeeld uit Fatima te vervoeren. Bloemen eromheen gelegd en daar weer brandende kaarsen in. En zó de trap af. Opeens begint die Maria te wiebelen als een Braziliaanse carnavalsdanseres! En daar sodemietert het hele gevaarte om. Maria komt op haar kop terecht, de kaarsen rollen omlaag, de traploper vat vuur. Oi, oi. Ik zeg tegen mijn vriendje: ‘Weg hier! De klote op!’ Daar renden we de straat op, met onze eigengemaakte mijters! En mijn ma, die haar twijfels had over wat mijn pa met mij voorhad, mij naropen: ‘Wacht maar tot jij thuiskomt, bisschop!’

Maastricht ontwaakt. Meneer Rudy staat onder de schoolbel, een zwevend kroontje van blauwig brons. Twee vingers houden een imaginaire sigaret omhoog: reikt hij naar het koord van de bel? Nog niet. Nog vijftien minuten. De vijftien zalige minuten dat ik al mijn schatten mag begroeten.

Met mijn eigen vrouw heb ik een lot uit de loterij getrokken, maar ik ben en blijf een bewonderaar van alle vrouwen. Ach, die lieve moeders van mijn kinderen. Natuurlijk, sommigen zien er moe uit. Hebben die kinderen moeten aankleden, voeren, trommeltjes vullen, op de fiets door het drukke verkeer, de hele santenboetiek. Die zijn soms afgemat, die arme vrouwen. Maar ik ben een optimist. Ik zie schoonheid in alles. Ik hou van het leven, het verhaal, de vrouw.

Ze komen 's morgens de speelplaats op en dan zeg ik: 'Maar meisje, draai je eens om. Heb je wat met je haren gedaan? Staat je leuk!' Ik zie altijd wel één mooie plek aan een vrouw. Dat is mijn gave. Ik zeg: 'Kom hier. Ich küsse ihre Hand.' ik geef hun een handkus - gans in het nette hoor! - en dan is iedereen weer gelukkig.

Komt het verhaal een beetje tot je?

Observant, Bassin, Statie, Calvarie

... van de Observant tot de Bassin

... van de Statie tot Calvarie

Carnavalsflarden

Observant

Ik ben geboren op de Luikerweg, in het witgesausde boerenhuisje, u weet wel, een halve meter onder straatniveau, waardoor je bij ons naar binnen kon loeren als in een kinderkoets. Ja, kijk nog maar een keer, u krijgt permissie; ik zal het gordijn opzij houden. Glimt het niet magnifiek, al het koperwerk op de schouw? Het wordt ooh door een heleboel vrouwen gepoetst: mijn moeder, mijn tante, mijn oudere nichtjes. En hoe vindt u de sigaren, die mijn oom in die mortier heeft gezet? Ze noemen het 'sigaar', of 'berenlul', maar het is de bloemaar van de lisdodde. Pas op, ik was een snugger ventje!

Al zei ik bijna niets. Toen ik van de kinkhoest was genezen, zetten ze mij buiten, op de steenweg, op een wollen deken en daar zat ik dan te koekeloeren - naar de zware konijnen, met hun achterwerk tegen het kip-

pengaas, naar de piramide van natte leisten van mijn nonk zijn schoonbroer, die een groentewinkel in de Pieterstraat had, en naar het rood tussen het groen, achterdoor in de hof, het rood van de radijsjes en de rabarber.

Maar ik at meer snoep. Dat werd me aangereikt door alle vrouwen die niet in ons huis woonden. Hier, mannetje, krijg je een handvol slok. Lust je een reep Jacqueschocolade met pistachevulling? Ik heb wat lekkers voor je meegebracht uit Scherpenheuvel: een wandelstok gevuld met babbelaars. Slecht voor hem? Maar tante, die melktanden heeft hij niet voor zijn ganse leven...

En's zondags de berg op! Zoeken naar konijnenbladeren, die we met een schilmesje uitstaken en in een Côte-d'Or-emmertje verzamelden. Tot aan de Rochuskapel lopen en door de tralies gluren naar de held die zijn open beenwonden liet likken door een hond. Terug om een glimp op te vangen van het eerste of het tweede elftal van Sint-Pieter. Het weggetje af, naar het kerkhof, waar de grafstenen zich schrap moeten houden om niet om te vallen, en daar de vertrouwde familienamen lezen: Lamkin, Rosier, Vangangelt, Montulet.

Maar altijd en overal dat uitzicht! Daar draaide onze zondag toch om: het panorama. We beklommen de Sint-Pietersberg om in de diepte Maastricht te zien liggen, de daken van de huizen, de fabrieksschoorstenen, de kerktorens, de gele blokkendoos van de schouwburg. Wát ik later ook op de hellingweien heb gedaan - gesleed, gevliegerd, gevreeën, gemediteerd - altijd en eeuwig was daar beneden de stad, in haar kleuren grijs, mergelgeel en arduinsteenblauw. 'Maastricht, zo moet het blijven; Maastricht, zo moet het zijn.' Machtige,

mysterieuze carnavalswoorden! Niet: zijn en vervolgens blijven. Maar: blijven en vervolgens zijn.

Blijven, zijn. Verstillen, turen. Ik werd de heilige van de Sint-Pietersberg. The Fool on the Hill. Ziet de zon ondergaan. En de ogen in zijn hoofd zien de wereld draaien rond. Rond - rond - rond - rond - ro-ho-ho-hond.

Ik werd éérentwintig. Genadige, zeg, ik had me wel een jeugd gehad: zitten, kijken en denken: laat de vrouwen en de meisjes tot mij komen. Laat ze tot mij komen om mij snoepgoed en vruchten aan te bieden. Maar zij mochten niet draaien, de meisjes van Maastricht, zij mochten niet schuddelen met hun gat. Als we lagen te vrijen in het gras, mochten zij geen gas geven, anders kreeg ik het te erg. Alleen in roerloze staat, met hun handen in de schoot en hun vingers vervlochten, kwam hun schoonheid uit.

Ik zat onder een boom in het kalkgras, met een meisje aan mijn zij, en wachtte op toeschouwers. O gelukkig, daar kwam mijn vriend de grottengids, met zijn carbidlamp en zijn gevolg van toeristen, op weg naar de ingang van het Noordelijk Gangenstelsel. Licht ons bij, kameraad, zodat die lui met eigen ogen kunnen zien hoe zeemeerminachtig mooi ze is!

Zien en gezien worden in een onbeweeglijk, onveranderlijk universum: een stad in een dal, schoon en licht, doorsneden van een rivier die alle seizoenen blonk als een opgewreven gulden of stuk. Maastricht, zo moest het blijven; Maastricht, zo moest het zijn.

Toch wist de twijfel ook mij te bereiken. Ik was een heilige - een beminde heilige nog wel - maar was ik

daarom al klaar? Hoefde ik mijn leven slechts uit te zitten? Was het niet zo dat heiligen zich ook moesten onderscheiden door handelingen? Sint-Servaas sloeg met zijn staf op de grond om er een bron te laten ontspringen. Sint-Lambertus droeg brandende kolen in de schoot van zijn kleed omdat het haardvuur van vader Landoald was uitgegaan. Sint-Monulphus en Sint-Gondulphus stonden op uit hun graf om de inzegening van de Munsterkerk in Aken bij te wonen waar maar 363 bisschoppen waren. En wat dacht je van de heilige Rochus! Maar ik... wat deed ik?

Het gras begon nat en koud op te trekken. En door de kleermakerszit waren mijn liezen onaangenaam gaan tintelen... Niet weifelen. Nú overeind komen! Opstaan en afdalen, de stad in. Handelend optreden. Tot daden overgaan. Werken verrichten.

Bassin

Toen ze fabrieken begonnen te bouwen, aan de Bassin, zijn de buitenlandse slijpers, blazers, vormers en decorateurs één voor één van de hoogten rondom Maastricht omlaagekomen. Ze droegen vilten hoeden, met brede slappe rand, moet u zich voorstellen, en ze rookten een meerschuijmen pijpje. Ze hadden een lichtblauwe sjaal om hun hals, een lange dunne kromme wandelstok in de rechterhand en een rieten mandje aan hun linkerarm. Ze stapten door het hoge gras, keken naar de opvliegende kraaien en grinnikten, deze Walen, Lotharingers, Bohemers, Venetianen en Engelanders. Hun leef-

tijd was moeilijk te schatten: tussen de veertien en de negenendertig. Het waren oude kinderen, stokoude kinderen, met zwart omrande langstaartapenogen. Maar hun blik was goedmoedig, onbewolkt, landelijk.

Deze ambachtshelden kregen in het fabriek een hoek om te werken en te onderrichten. Hun lippen en hun vingers zouden het voorbeeld geven aan de Maastrichter jongens en mannen die zich aan de grote poort meldden. Hun mondstelling bij het blazen van een roemer en hun handstelling bij het draaien van een terrine waren allebei van een dwingende kracht en schoonheid. Hier werd geschapen. Hier kon worden aanschouwd het aardse wonder van de Menselijke Schepping, die de Goddelijke Schepping heeft bedoeld.

Maar niet voor lang: aan de Bassin werd het wonder een doffe mislukking. De blazende en knedende meesters werden gemangeld tussen, aan de bovenkant, de tucht van fabrikant en klant en, aan de onderkant, de onmacht en onwil van de ongeschoolde krachten. De meesters verdwenen zoals ze waren gekomen: via de hellingweien rondom de stad, met grote, hoge stappen door het gelige gras. En wat bij het fabriek overbleef, was wrok en minachting.

Hier, bij de Bassin en de Boschstraat, werd Maastricht één grote Haat. Bazenhaat, aangewakkerd door het vuur van de smeltovens, de glazuurovens en de decorbrandovens, en door het vuur van de jonge en oude klare, die tot ver op de maandag in de schorre, stoffige kelen werd geschonken. Werkmanshaat, gevoed door de ongemakkelijke herinnering aan eigen, pas ontstegen nederigheid, gevoed door de constatering van wéér een

mand vol inferieur aardewerk, gevoed door het astrante dreigen met weglopen naar vijandige fabrikanten: 'Hoera! Vivat! Wij gaan naar Charleroi!'

Holdoldoldee! De schippers in de Bassin kenden tenminste de vrijheid en de verkoeling van het water! Ach, schei uit over die schuinse schippers... Daar zaten veel Brabanders en Hollanders tussen. Braniemakers, dus, maar zónder hen was Maastricht als een café zonder moppentapper. Bevracht met hun ganse kapitaal - ringen, armbanden, colliers, oorbellen - trokken de schippers en de schippersvrouwen de Boschstraat af en de Boschstraat weer op, één handje in de lucht, het andere handje op de dichtstbijzijnde heup, dan valt de zorg van je af. Het leek alsof ze erbij hoorden, maar het bleef kanalenvolk: het was altijd mogelijk dat ze hun aanstaande vertrek vierden. Je had niks aan ze.

En zo trof ik Maastricht aan, toen ik de Sint-Pietersberg was afgedaald, langs het hertenkamp de stad had bereikt en was doorgelopen tot aan de Bassin. De fabrikanten waren onzichtbaar; die hadden zich teruggetrokken in Brusselse herenhuizen, waar ze zich te slapen legden met hun vilten slippers bengelend aan hun lange tenen. De arbeiders zaten achter hun glas bier - hé bazelaar, schud nog eens een rondje in! - en waren met geen honderd trekharmonica's aan de gang te brengen. De schippers zongen nog steeds, maar sloegen nog harder, en als men ze kwam inrekenen, voeren ze al ter hoogte van Herstal of Helmond, zó ver van hier, lekker dier.

Welke werken kon ik verrichten, hier beneden op de wal van deze havenkom, waar je de vuilwitte oceaan-

stomer van het Groot Fabriek hoog boven de kadewand zag uitsteken? Tot welke daden kon ik overgaan? Geen enkele: Maastricht was gedaan.

Het werd tijd mijn geboortestad vaarwel te zeggen. De schippers achterna! Maar dan met het schip van de Industriële Revolutie, van de ijzeren romantiek: de trein. Ik liep terug de Boschstraat af. Het carillon in het stadhuistorientje zette in. Omdat we elkaar niets meer te zeggen hadden, Maastricht en ik, werd ik maar vrolijk. Zeg maar gerust: melig. Ik zei salut tegen de standbeelden van Minckelers en Mooswief en vertelde mezelf een zouteloze grap over een Amerikaan, een Maastrichtenaar en een boer die opscheppen over de bustehouder van hun vrouw. Maar toen ik de grote klok op de Percee had bereikt en de grote wijzer van de elf naar de twaalf zag huiveren, liep ook mij een warmkoude rilling over de rug. Nee, niet van ontroering. Ik ontsidderde mij van mijn laatste vliesje hoop dat ik aan de nijverheid van Maastricht iets kon toevoegen. Daar lag het hazelwormvelletje op de straatstenen, nutteloos en hulpeloos als een gebruikt kapotje dat met een boog in de struiken van het Stadspark is gegooid. Maastricht, adieu!

Statie

Waarnaartoe? Ik stond in de Statie en bestudeerde de spinbinder die het spoor over Nederland heeft gespannen. Ik ben beschaamd te bekennen dat ik een kaartje naar Nijmegen heb gekocht, de stad van de eeuwige pa-

ters. Als ik tóch niets meer had bij te dragen, zoals ik aan de Bassin besepte, dan maar de ééndimensionale mannen van de wereldverbetering steken en toeken. In die stille Gelderse stad waar zoveel dolende Maastrichtenaren tot dienstbaarheid zijn bekeerd aan het goede, het vormende, het beleidsrelevante, werd ik de filosoof met de prikher. Ik zat 's nachts in de frituur van mama Nas - de Nijmeegse Rika, zal ik maar zeggen - en bedreigde lachend alle marxistisch-leninistische Klimmen-Ransdalers, Helden-Panningers, Etten-Leurders en Gilze-Rijers met mijn frietenvorkje. Dat verveelt niet gauw, moet ik zeggen, zo'n leven in de gevaarlose contramine. Je raakt er zelfs verslaafd aan. Daarom heb ik een moment van verflauwde behoefte aangegrepen om ertussenuit te pitsen.

Ik werd ironisch realist te Amsterdam, Oud-Zuid. Schreef cursiefjes in de plaatselijke pers. En, voor het geld, ook boekbesprekingen. Kraakte debutanten uit de provincie af. Een ongeintje dat, merkte ik tot mijn verbijstering, men in diezelfde provincie begon te imiteren. Godbetert, fietste ik dan voor de rest van mijn leven in een peloton van luie cynici die, om de commentator aan het lachen te maken, hun petje opzij hadden gedraaid en elkaar probeerden te raken met een verwaaide straal plas?

Berooid van geest, maar beloofd tot een zekere materiële welstand vertrok ik, als medewerker van een internationaal instituut, naar de wereld. Brussel, Parijs, Barcelona, Milaan, Triëst, Boedapest, Wenen, Praag, Berlijn, Kopenhagen, Edinburgh, Londen - een cirkel over het Avondcontinent.

Werk en heb lief. Leid een leven. Neem deel aan de menselijke conditie.

Een loos mens, als ik was, kan deze opdrachten slechts herkennen tegen het rijke, weidse negentiende eeuwse decor van Grand Europe. Op de scheve kruising van de boulevards, onder de hemelhoge koepel van de kolefitvormige passage, in de eindeloze grijze ronding van crescent en circus bereikte me de stem die zei dat het werk dat ik had te verrichten het kunstwerk was.

Ouwkloten! Schele wauwel! Klop je een eitje, weke!

Zo gaan ze in Maastricht de verbeelding te lijf. De verwensingen schampen rond in je kop, nog vóór ze tegen je worden uitgesproken, als een echo die aan de verkeerde kant hangt. Of was ik het zelf die mij direct zo afkamde? Was het de gevallen engel van Maastricht die in onze oren tettert dat alles ouwkloten is en dat wij allemaal ouwkutten zijn?

Hé, schele! Hoe zei je dat: ‘Het te verrichten werk zal kunstwerk zijn’? Foei, foei, foei, wát een ambrasmaker ben jij.

Wie is hier een ambrasmaker? Laat af, vervelende vervelender!

En de duivel liet af. Mijn lijdensweg was ten einde. Nu kon ik leven uit leven maken.

Calvarie

... dan hoor je niets als rong! rong! rong!... en houw maar op die kist! houw maar op die kist tot een gat erbinnen is!...

Ik keerde terug in Maastricht op het hoogtepunt van de dwaasheid van het carnavalsseizoen. Toen ik de Statie verliet, hoorde ik dat de kinderoptocht net was begonnen te trekken. Allee - volle gas! - erachteraan! Bij de bisschopsbeelden kreeg ik al een pilsje aangeboden. Heilige Maria, het was bijkans bevroren! Maar zo hoorde het, met die dagen. IJskoud schuimloos bier, confetti in je sokken en je onderbroek, helse jeuk in je gezicht door de schminck of het masker.

Bij de grote klok, waar ik me jaren geleden van de laatste hoop tot nuttigheid had ontsidderd, voegde ik me in de optocht. Op de hurkjes ging ik de Brugstraat in. Och nee! kijk wat dáár, bij de ijssalon, langs de kant stond: de meisjes van Maastricht! Ze hielden hun handen niet meer in de schoot, hun vingers waren niet langer vervlochten. Ze hielden hun handen hoog in de Wycker vrieslucht, de vingers gespreid, net kraaienvleugels, en waren eens te mooier. En ze draaiden en ze schuddelden! Het was alsof de hemel openging! Ik stak mijn hand uit. Loop mee, engelen, loop mee... ik hou jullie vrij vanavond... ik heb vroeger zoveel van jullie gekregen, het is tijd om wat terug te doen.

Het was één hoop bombarie. Op het Vrijthof dronken we alle kleuren bier, van wit tot donkerbruin, en tussendoor een Seven up. En wat een geduw en een getrek van al die carnavalsgekken! We moesten een hoge rug opzetten om ons glas te kunnen leegdrinken. Maar blijven lachen! De wereld is niet lang maar rond; die goed kan lachen is gezond.

Kom, verder; richting Tweebergenpoort. Mijn kruis over Maastricht was bijna geslagen. In de automatiek

bestelde ik, om het af te leren, een grote portie friet met dubbel saus en mayonaise, en liet een haring in het vet leggen, en ach weet je wat, doe mij ook een portie vlammetjes.

Godmiljaar zeg, ik had de pijp leeg. Maar ik gaf hem nog een veeg, de draaiende helling van de Kommel op. Bij Calvarie aangekomen, waar de bomen het zo donker maken, hield ik stil en liet mij op een bank neerzakken. Hier zou ik blijven, hier zou ik zijn.

Ik deed mijn ogen dicht, maar toen begon meteen alles te draaien, rond, rond, rond... en jij meet niet zo draaien, jij moet niet zo schuddelen met je gat, anders komen die kraaien en die pikken jou al in je gat...

Nee! Ogen openhouden... dan draait het niet zo... Ik deed mijn ogen wijd open, maar alles draaide nog steeds, rond, rond, rond.

Ik blééf kijken...
en bleef kijken...

... en ik zag tot het goed was.

(met dank aan Johnny Blenco, James Joyce, Pierre Kemp, Paul McCartney, Edgar Allan Poe, Hendrik van Veldeke en vele, vele carnavalsliedjesdichters)

Verantwoording

De verhalen ‘Het lirium’, ‘Vleermuizen vliegen in je haren’ en ‘Wetenswaardigheden’ zijn eerder opgenomen in de bundel *Het geheim van de dichter*. Het verhaal ‘Observant, Bassin, Statie, Calvarie’ is eerder uitgegeven door de Vereniging Literaire Aktiviteiten Maastricht (1995) en opgenomen in Hans van den Waarsenburg (red.), *Maastricht in verhalen en gedichten*, Amsterdam: Meulenhoff, 1996. Het verhaal ‘Kurt Konijn’ is eerder opgenomen in *Mooi Meegenomen '95*. De overige verhalen zijn eerder gepubliceerd in het Maastrichtse universiteitsblad *Observant*.